Published and distributed under permit (No. 322), authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of New York, New York. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

שנה חמישית HATOREN גליון כג (קכג)

התורן

עתון שבועי
יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. V NEW YORK, AUGUST 23, 1918 No. 23 (123)

HATOREN
Published Weekly by
HATOREN PUBLISHING ASS'N, Inc.
(A. [illegible], Pres., Sol. Lamport, [illegible]eas., A. S. Orlans, Sec'y).
44 EAST 23rd STREET, NEW YORK
Telephone, Gramercy 6944

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין התחימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 44 East 23rd St., New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class mail matter at the Post Office of New York, August the 11th, 1913.

מחיר גליון 10 סנטים

שמחה בבית עברי.

באחד מבתי־ישראל היותר יפים ואצילים בניו־יורק רבתי הוחג בימים האלה חג עברי טפוסי, שכדאי לשים לו זכרון בעתוננו.

פרץ ושרה פרידברג (ראקוביי פארק, ברוקלין) חגגו בביתם, ביום א׳, 11 אוגוסט, את חג חתונת־כסף שלהם במלאות עשרים וחמש שנה לחתונתם. החגיגה היתה נהדרה. הטרקלין היה מקושט בפרחים ובציורים. כחמשים איש, ביניהם ציוניים וסופרים עברים ידועים, באו לשמוח בשמחה זו. הסעודה היתה מתוקנה וערוכה בכל טוב. מר יוסף פרידברג היה היושב־ראש וברכות על הכוס נשאו: מ. דונאי, מ. שליט, י. מין, דניאל פרסקי, אב. גולד־ברג וי. וואולף. הנואמים ספרו בשבחם של חתני־המשתה שחיו חיים משותפים שיש בהם תורה וחכמה, שלום ואחוה. הנאספים התענגו על שלחן מלא דשן עד חצות הלילה.

פרץ ושרה פרידברג הם אבותיה של העבריה המשכילה והנחמדה בת־שבע גראבלסקי, רעיתו של העסקן הציוני ברוך גראבלסקי. בת־שבע היתה ידועה בתור מקריאה שירים בערים ומשחקת במחזות עברים. היא מצטיינת במדותיה הנעלות ובלבה הטוב והיקר. היא מדברת עברית עם בנותיה הקטנות אסתר ויהודית והיא חביבת הקהל העברי והציוני.

המשפחה הזאת של פרידברג וגראבל־סקי תומכת ביד רחבה בכל מפעל עברי וציוני וביתה פתוח לרוחה לכל יהודי מוקיר שפתנו ושואף לתחיתנו הלאומית.

יצא לאור ספר חדש

חגים וזמנים

מאת

הרב שמריהו ליב הורוויץ

הספר הזה, שיש בו כ״ט דרשות ונאומים ל„ימים נוראים“ ולכל חגי ומועדי ישראל, ולעתים מזומנות, הוא חדש בתכנו ובסגנונו ויש בו תעמולה גדולה ורחבה בשביל החנוך העברי, השפה העברית, הדבור העברי, השיר העברי, הגדוד העברי, ציוניות ועוד ענינים חשובים העומדים ברומו של עולם היהדות. נשאר מספר קטן ומצומצם וכל הקודם זכה.

מחירו דולאר אחד.

לפנות אל הרב המחבר:

RABBI S. L. HURWITZ
66 West 118th Street
New York City

או אל המו״ס

S. DRUCKERMAN
50 Canal Street
New York City

הוצאת „אשכלות“

פרץ ווערניק, נשיא — ישראל מין, גזבר

בקרוב יופיעו ששת הכרכים הראשונים של הוצאת „אשכלות“, ואלו הם:

1. כתבי דר. ד. ניימארק.
2. כתבי דר. אופנהיים.
3. כתבי הרא״ה ווייס.
4. כתבי הראצ״ה צווייפל.
5. כתבי הדר. שלמה רובין
6. שלשה ספרי מסעות.

כל כרך יכיל י״ב גליונות ויהיו נדפסים בתכלית היופי.

מחיר כל כרך יעלה לסך $1.25. כל מי שיחתום על ששת הכרכים וישלם במוקדם, יקבל הנחה גדולה ויזכה את כל הכרכים בסך $5.00. כל ספר יהיה מכורך בכריכה נאה ומהודרה.

מכתבים וכספים ישלחו על־פי הכתובת:

Mr. I. Matz
ASHCHOLOTH, Inc.
159 East Broadway — New York City

נשף פרידה

להמשחק הארצי־ישראלי

עזרא הררי

בטרם עזבו את הארץ ללכת עם „הגדוד העברי“ לארץ־ישראל

ביום א׳ 25 לאוגוסט בערב
באולם בית־הספר הלאומי, 206 מזרח ברודוויי.

פרוגראמה עברית־יהודית עשירה ורחבה על־ידי כחות מפורסמים בעולם הזמרה והבימה.

הכניסה 50 סנטים

כרטיסים להשיג בקופה של האולם

בזה הננו מביעים את השתתפותנו בצערו של חברנו הנאמן מר משה גרינברג על מות עליו אחיו העברי המצוין והציוני החרוץ יעקב. המקום ינחמהו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

אגודת „התחיה“ דברונזביל.

כתובת

הוצאת „אשכלות“
ASHCHOLOTH, Inc.
159 E. BROADWAY — NEW YORK

חש במעיו יתרפא

ב„עקס־לאקס“

VOL. V NEW YORK, AUGUST 23, 1918 No. 23

התורן

יוצא לאור על־ידי
חברת התורן

א. א. לוברסקי, נשיא
ש. לאמפורט, נזבר
דניאל פרסקי, מזכיר

העורכים
ד"ר שמריה לוין
י. ד. ברקוביץ

שנה חמישית ניו־יורק, ט"ו אלול, תרע"ח גליון עשרים ושלשה

פרשת השבוע

אַחְדוּת הַמַּטָּרָה וְאַחְדוּת הָעֲבוֹדָה.

כשבאים אָנו לעשות את חשבונה של איזו שאיפה, לאומית או חברתית, לדעת את מדת התפשטותה ולהעריך את היקפה, משמשת לנו אחדות המטרה בסיס להערכתנו. אין אָנו שואלים למספר האנשים הנמצאים במחנה, העובדים בפועל ממש לשם הגשמתה של השאיפה, אלא מצרפים אָנו למנין את כל אלה המודים במטרתה, כלומר: את כל אלה המסורים אליה ברעיון. אבל כשבאים אָנו למוד את כחה של איזו הסתדרות ולעשות חשבון־צדק שלה, מחויבים אָנו לקחת לנו לקנה־מדה את אחדות העבודה. בשם המטרה דוגלת השאיפה, וזכות קיומה של כל הסתדרות היא בהשגת המטרה, לפיכך מתפרנסת השאיפה ממקור הרעיונות, ומזונה של ההסתדרות היא העבודה הממשית. לשאיפה — טל השמים, ולהסתדרות — משמני הארץ. טל השמים יורד מאליו ואינו זקוק לעמלו של בן־אדם; משמני הארץ אינם נקנים אלא על־ידי טרחה ויגיעה, עמל ועבודה. ונחוץ להטעים, כי לא רק העבודה, בשהיא לעצמה, חשובה להתפתחותה של כל הסתדרות, כי־אם אחדות העבודה. כל הכחות הפועלים לשם השגת המטרה צריכים להתחבר ולהתאגד ולהיות לכח אחד מניע, המכניס את הרוח החיה לתוך האופנים, כי רק על־ידי אחדות הכחות, על־ידי איגודם וצירופם זה לזה, אפשר להפיק מן העבודה את התועלת היותר מרובה. מה שאין כן, אם הכחות הפועלים נשארים נפרדים, אם גם מכוונים הם כלפי מטרה אחת. התועלת היוצאת מעבודה כזו אינה מגיעה אפילו למחציתה.

סוד גלוי הוא כעת, שממשלות ההסכם הפסידו הרבה עד הזמן האחרון על־ידי זה שהסתפקו אך באחדות המטרה ולא דאגו לאחדות העבודה, ונתנו לרשויות שונות, שתהיינה מנצחות על העבודה, בשעה שהצד שכנגד היה מוצק ולא נתן מקום בעבודתו לשתי רשויות. הרשויות השונות אָמנם לא היו מתנגדות אשה לרעותה ואמנם השתדלו להתאים את עבודתן אשה לחברתה, אבל יש הבדל גדול בין התאָמת העבודה לאחדות העבודה. וסוד גלוי הוא, כי רק אחרי שנספחה אמריקה אל ממשלות־ההסכם ואחרי הפצרות רבות מצדה הושוו ביניהן ממשלות־ההסכם להעשות אגודה אחת, וממשלות גדולות ואדירות כאנגליה ואמריקה ראו נחיצות לוותר על דברים התלויים בכבוד ולהעמיד את צבאותיהן תחת הנהגתו הראשית של המצביא הצרפתי. ותוצאות הצעד הזה כבר נראות על שדה המלחמה. אחדות העבודה בראה בשביל ממשלות ההסכם את האפשרות לעבור ממלחמת הגנה למלחמת־תנופה, ואנגליה ואמריקה קנו להם על־ידי וִתּורם על כבודם שם עולם שלא ימחה, כי הראו לכל העולם, שאין משגיחים בשאלות של בכורה וכבוד בשעה שהשגת המטרה המשותפת היא העיקר.

והלואי שהיינו למדים גם אָנו בנוגע לשאלותינו הפנימיות מן הדוגמה הזאת של הממשלות האדירות. הלואי שהיינו מבינים כראוי את ערכה של השעה שאָנו חיים בה והיינו יודעים איך לאחד כעת את כחותינו, כדי שנוכל גם אָנו להפיק מעבודתנו את התועלת היותר מרובה, ולא היינו מכזבזים חלק גדול אחוז מעבודתנו לשאלות של התאָמה, הנובעות מתוך התנגדות עצומה לכל וִתּור קל על משפט הבכורה וכבוד מדומה. לא התאָמת העבודה נחוצה לנו לעת כזאת, כי־אם אחדות העבודה, אחדות גמורה, שרק היא יכולה להנחילנו את הנצחון הגמור.

וזאת הכירה ההסתדרות הציונית. ומכיון שהכירה את העיקר של אחדות העבודה, החליטה לשנות את יסודות הקונסטיטוציה שלה בהתאמה להעיקר הזה. הקונ־סטיטוציה החדשה, כפי שנתקבלה בהועידה הפיטסבורגית,

רחוקה היא מכל נטיה לבלוע את האגודות הקיימות או לפגוע בכבודן, ואם היא דורשת מהם וותורים שונים, אין זה כי־אם לעשות אותן שותפות מסייעות להשגת המטרה של אחדות העבודה. אבל, לצערנו, נמצאו בתוך ההסתדרות הציונית אגודות שונות, שלא הבינו את נחיצותו של הצעד החדש ואת מגמתה של הקונסטיטוציה החדשה, והתחילו חושדות את ההנהגה במה שאין בה ולגלות פנים בשאיפותיה שלא כהלכה. אבל אין שום ספק, שבעוד זמן קצר תסודר העבודה על־פי הקונסטיטוציה החדשה, וגם אלה שהתנגדו לה יוכחו לדעת, כי אך לחנם חששו ואף לחנם חשדו. אחדות העבודה תביא פרי ישוה לה, וההסתדרות הציונית תצא יותר מחוזקת ויותר משוכללת. והלא לזה שואפים כל הציוניים, מבלי יוצא מן הכלל.

לרגל הקונסטיטוציה החדשה נבהלה מעט — ואף לחנם — גם ההסתדרות העברית. רבים מהעברים חשבו, כפי הנראה, כי מעתה, אם אך הקונסטיטוציה החדשה תחיה חלה גם על ההסתדרות העברית, לא יהיה עוד שום מקום להסתדרות עברית עומדת ברשות עצמה, בעוד שבאמת לא עלה על דעת מי שהוא לבטל את ההסתדרות העברית ולהעבירה מן העולם. מה שעלה על דעת יוצרי התקנות החדשות בשביל ההסתדרות הציונית ובשביל כל ההסתדרויות, המסתעפות ממנה, או הקרובות אליה באחדות המטרה, הוא לצרף את כולן להסתדרות אחת גדולה ומקיפה את כל צדדי עבודת התחיה, כדי שתושג גם אחדות העבודה בתוך ההסתדרות הציונית. ומנקודת־ההשקפה הזאת אי־אפשר שלא להודות, כי שאיפתה של ההסתדרות הציונית לאחד את כל הכחות הפועלים שלנו על שדה התחיה צודקת היא, וכל אחד מאתנו חייב לסייע לה להוציא את מחשבתה הרצויה אל הפועל. רבות בקרו את ההסתדרות הציונית, כי לא הקדישה כחות במדה הראויה להעבודה העברית. כעת היא באה ואומרת להכנים גם את העבודה העברית לחוג פעולותיה, ולא לנו, העברים, לאמר לה: עסקי במה שעסקת עד כה, ואת העבודה העברית הניחי לנו, לאפיטרופסיה מכבר. על־ידי יחס כזה נזיק אך להתנועה העברית עצמה וכלום לא נרויח.

ואם נמצאים עוד בתוכנו עברים, החושבים, כי התנועה הציונית היא לחוד והתנועה העברית לחוד, ואין שום צורך לאחד את העבודה של שתי התנועות הללו — אינם אלא טועים. כבר הגיעה השעה להבין, כי כשם שאי־אפשר להתנועה הציונית שתתקיים בלא תרבות עברית, כך אי־אפשר להתנועה העברית שתתקיים מחוץ להתנועה הציונית. אין ציוניות בלא עבריות ואין עבריות בלא ציוניות, מפני ששתיהן יוצאות ממקור אחד, מפני ששתיהן הן בטויה של שאיפתנו לתחיה לאומית. ואם נמצאים עוד בתוכנו עברים, החושבים, כי עבודתם על שדה התרבות העברית פוטרת אותם מחובתם להציוניות — אינם אלא טועים פי־שנים. בהשקפה כזו נשנית השאלה הישנה של טלית שכולה תכלת, אם צריכה היא בציצית אם לא. הראשונים פוסקים, כי טלית כזו צריכה בציצית, וגם התשובה ההמונית על השאלה הזאת היא: עגלה הטעונה זפת אינה פוטרת את בעל־העגלה ממשיחת האופנים.

אם כן, יש לפנינו רק דרך אחת: לגיים את כל כחותינו הציוניים והעבריים בשביל השגת המטרה הראשית ולהכנים לתוך עבודתנו את יסוד האחדות הגמורה, שאינה יודעת לא התחרות ולא קנאה, אלא עבודה לשמה.

קָרְבָּנֵנוּ.

המהפכה הרוסית עוד לא נגמרה, ואין לך יום שמספר קרבנותיו אינו מרובה משל חברו. ה„ממשלה“ גוססת, והעומדים בראשה, מיראתם על נפשם, משתמשים בכל האמצעים לרחות את יציאת נשמתה עד כמה שאפשר. והאמצעים הלא הם: הרג ואבדן לכל אלה שאינם מודים בזכות קיומה של ה„ממשלה“ ואינם רוצים להכנע מפניה. לשבחה של היהדות הרוסית ירשם לזכרון עולם, כי היא לא נתנה יד למחריבי רוסיה החדשים ולא תמכה בתעלוליהם. היהודים היחידים, אחדים מהם בעלי השפעה גדולה, המשתתפים בממשלת ה„בולשביקים“, אינם נכנסים לחשבון, מפני שהם הוציאו את עצמם מן הכלל היהודי והכריזו על זה לא פעם ולא שתים. ה„ממשלה“ יודעת את היחס השלילי אליה מצד היהדות הרוסית בכללה, וכמובן, שמביטה היא עליה כעל אויבתה, שנחוץ להנקם בה ולפרוע ממנהיגיה.

אחד ממנהיגיה המצוינים של היהדות הרוסית היה הפרקליט המפורסם היינריך סליוזברג, שהקדיש את כל ימיו ואת כל כשרונותיו להגנת כבוד עמו וזכויותיו. והוא היה עשוי לבלי חת, ובימים היותר נוראים והשכים, שעברו על היהדות הרוסית, בימי ממשלתו של אלכסנדר השלישי וניקולאי השני, לא ידע מנוחה ויעמוד תמיד לימי אחיו העשוקים והנרדפים בכל צרה ומצוקה, ושמו נתפרסם בכל רחבי המדינה, מפטרבורג ועד אודיסה, מסיביריה ועד קאווקאז. שם סליוזברג היה נשא על שפתים, והעולם היהודי התיחס אליו באמון ובחבה.

והמנהיג הזה, כפי הנראה, היה לצנינים בעיני ה„ממשלה“, והיא החליטה להסיר אותו מן המסילה. והרבה שלוחים יש לה להוציא אל הפועל החלטות מעין אלה. יש לה די חומסים, רוצחים ותלינים משלה. הן לא לחנם הכניסה תחת כנפיה את בחירי „המאה השחורה“ לפנים, שנהפכו בין־לילה לאדוקי הריבולוציה. והרבה אמצעים יש לה לבלי תת להאמת להגלות. עוד עד היום לא נגלו עקבותיהם של רוצחי שינגארוב וקוקושקין, ובודאי לא ימצאו גם את רוצחיו של סליוזברג. מי יטפל ברוסיה בדברים קטני־ערך כאלה בשעה גדולה זו? מי יספור את הקרבנות, בשעה שאלפים ורבבות נופלים מימין ומשמאל? קרבן עולה, קרבן יורד, והארץ מכסה על הרוגיה, והממשלה — על רוצחיה, המוכנים ומזומנים בכל שעה לעשות את רצונה.

העתונות האנגלית, בהביאה את הידיעה המחרידה על הרצח החדש, ספחה את הנרצח על מפלגת הסוציאל־ריבולוציוניים, כדי שיהיה הרצח יותר מוסבר מצד מלחמת המפלגות. אך באמת נמנה סליוזברג תמיד על האגף הימני של מפלגת הקד"טים. אבל יותר ממה שהיה קד"טי היה לוחם יהודי, ואת הרצח יש לזקוף רק על חשבון יהדותו. לא את הקד"טי בקשו להרוג הפעם, כי־אם את אחד ממנהיגיה של היהדות הרוסית, שאינה רוצה להכיר בזכות קיומה של ממשלת ה„בולשביקים".

היהדות הרוסית מתאבלת על אבדן אחד מבחירי בניה, והיהדות העולמית משתתפת בצערה.

עֲבוֹדַת הַחִנּוּךְ שֶׁל הַהִסְתַּדְּרוּת הָעִבְרִית

מאת

ק. וויטמאן.

ב.

בית־מדרש למורים, שעליו דברתי במאמרי הקודם, הוא המוסד הלאומי היותר חשוב, שההסתדרות עומדת ליסד בשנה זו. אולם, מלבד המוסד הזה, התחייבה ההסתדרות בועידתה השנתית השניה ליסד עוד שלשה מוסדות: מקהלות לזמרה עברית, בימה עברית ושעורי ערב לגדולים בכל מרכז יהודי חשוב. ואף־על־פי שאין חשיבותם של המוסדות הללו מגיעה לזו של בית־המדרש למורים, והצורך בהם לא התבטא מצד הקהל העברי באופן כה ברור ומוחלט, כמו שהתבטא בנוגע לבית־המדרש, — הרי ערכם גדול מצד הפצת הרעיון העברי בין המוני העם ומצד יצירת סביבה עברית פה בארץ. ולא זו בלבד, אלא שיש יתרון גדול להמוסדות האלה מן הצד המעשי, זאת אומרת, כי יצירתם אינה דורשת סכומי כסף מרובים, כהמוסד הראשון, ואין על ההסתדרות לדאוג אלא ליצירתם, אבל לא להחזקתם ולקיומם. מוסדות אלה, מכיון שנוסדו והראו את פעולתם ונתחבבו על הקהל, הרי הם נמסרים כולם לרשותו: או שהאגודות העבריות מטפלות בקיומם, או שנבראות חברות מיוחדות בשבילם.

לשם מה באים המוסדות הללו? מה טיבם ותעודתם?

כל מפלגה או הסתדרות, שחרתה על דגלה רעיון גדול ורם ושואפת לעשות את הרעיון הזה לקנין הצבור, משתדלת לפעול לא רק על מחו והגיונו של הצבור, כי־אם גם על ל ב ו ו נ פ ש ו. רעיון שנקנה רק על־ידי כח המחשבה וההגיון אין קיומו איתן ובטוח. נימוקים הגיוניים, המתנגדים לו, כשהם מוצעים בסדר והדרגה ובלשון צחה, יש בכחם לסתור רעיון כזה, אפילו אם אין בנימוקים אמת פ נ י מ י ת עצמית. מה שאין כן, אם הרעיון נסתנן דרך רקמת ה ל ב ונתמזג עם הרגשות ורשמים נ פ ש י י ם. רעיון כזה אינו ניתן להמחק ולהבטל, אפילו כשהוא מתנגש בנימוקים מחוכמים ובשיחות היותר נאות ופקחיות, מלבד במקרים יוצאים מן הכלל, כשבאים מאורעות חיצוניים כבירים ומטפחים על פניו, או כשמתחוללת מהפכה פנימית גדולה בנפשו של האדם והוא בבחינת „משבר ומנתץ את אליליו".

ואם באנו לידי הנחה כזאת, אם מכירים אָנו, כי כל עבודה לטובת רעיון צבורי גדול היא לא רק עבודה שבהגיון, כי־אם גם עבודה שבלב, הרי הכל יודו, כי אחד הכחות המניעים את הנפש, — בין נפש היחיד ובין נפש הצבור — שיש בהם כדי לרוממה ולהלהיבה, לעוררה ולהכשירה לקראת רעיונות ודמיונות לאומיים, — היא המוסיקה הלאומית, הזמרה והנגינה.

וכבר עמדו עסקני החנוך שבכל עם ועם על הדבר הזה, ואחריהם הלכו עסקנינו אָנו בכל הארצות. כשהם באים לעשות תקונים בתכניתו של הלמוד, הרי התקון הראשון הוא להם — הכנסת השירה והנגינה בתכנית הלמודים. פה, בארץ הזאת, יש לה למוסיקה העברית בבתי־הספר שלנו תפקיד חנוכי גדול ביותר. מלבד שהיא באה לחבב את הלמודים העברים על ה ת י נ ו ק ו ת, עוד יש בה כדי לקרב גם את ה ה ו ר י ם אליהם. ועובדה ידועה היא, כי כל בית־ספר עברי, שחוגגים בו את חגינו ומועדינו בזמרה ונגינה, מצליח לקשר את לב ההורים אליו ולהכשירם גם ל מ ו ש ג י ם עבריים לאומיים.

מה שעושה בית־ספר מתוקן בשביל ההורים במחיצתו הוא, צריכה ההסתדרות לעשות בשביל הקהל הגדול, ועל־פי תכנית יותר רחבה. עד עכשיו היתה ההסתדרות פונה אל הקהל רק בשם לשוננו ותרבותנו הלאומית, — ענינים שאין מח ההמון תופס עדיין כראוי, — אבל אם תבוא ותדבר אליהם גם בלשון המוסיקה, בשפת הנפש, אין כל ספק, שיעלה בידה יותר למשוך אותו אליה לאט־לאט ולהכשירהו גם לתפיסת שאיפותיה ומושגיה.

תוסדנה מקהלות לזמרה במקום שיש הכחות והאמצעים לזה, תשמע־נא הזמרה העברית בכל חגיגה ובכל נשף, הנערכים על־ידי העברים, — ובטוחים אָנו, כי היא תחדור לאט־לאט גם אל ה ב י ת היהודי, לפארו ולרוממו. הזמרה העברית תשרה בבית היהודי שכינתו של הרוח העברי הלאומי, ואפשר שהרוח הזה ימלא בקרב הימים את חסרונו של הרוח המסורתי הטהור, שהיה מרחף באוירו של הבית היהודי בה„עיירה" הנחרבת, ויבער אחרי הרוח הזר, שפרץ לתוך ביתו של היהודי האמריקאי, שאין לו ולבניו „עונג רוחני" אלא ה„ראגטיימס" ומחזות הוודיוויל ומשחק הקלפים...

אותו הטעם, המונח ביסוד מקהלות לזמרה, מונח גם כן ביסוד בימה עברית. גם הבימה העברית כל כחה אינו אלא לפעול על הנפש והדמיון, ובמדה ידועה פעולתה היא יותר מתמדת ועמוקה. אולם מלבד הערך הרב, שיש להבימה, בהיותה משמשת אמצעי טוב ומועיל לתעמולה, יש לה גם ערך ח נ ו כ י גדול. ה ב י מ ה ה ע ב ר י ת ה ו א ה א מ צ ע י ה י ו ת ר ט ו ב ל ל מ ו ד ה ל ש ו ן ה ע ב ר י ת ו ל ה ת פ ש ט ו ת ה ד ב ו ר

גם בנוגע למשחקים תתנהג בזהירות יתירה. ההסתדרות צריכה לחזור אחרי כל כשרון עברי צעיר, המסוגל להקדיש כחו לבימה העברית. כשרונות כאלה אפשר למצוא בהרבה בתי־ספר ואגודות עבריים לבני הנעורים, שהצטיינו עד עכשיו במלוא תפקידים דראמתיים בתור „חובבים". כשימצאו — תעמיד אותם ההסתדרות בהשגחתו של משחק מומחה ורגיל, שיהיה מנהלם ומדריכם. ואפשר להגיד בבטחון גמור, כי כשתתפתח הבימה העברית ותתחבב על הקהל, תצא מרשותה של ההסתדרות במובן החמרי, וכל צרכיה יתמלאו מתוך הקהל, בעזרת מנדבים, שישאו את כל טרחה ומשאה הכספי, בעת שבמובן ה ר ו ח נ י לא תחדל לקבל השפעה מאת ההסתדרות.

ואשר ליסוד שעורי ערב לגדולים — הנה אין זה אָמנם מוסד חדש. כבר נעשו נסיונות בנדון זה פה ושם, ורובם ככולם ל א הצליחו; ואף־על־פי־כן אין מקום ליאוש. הנסיונות לא הצליחו, מפני שלא הכשירו את הקרקע להם. לא היו מורים מיוחדים לשעורים כאלה, לפי שלא כל מורה לקטנים מוכשר להורות את הגדולים. לא היו ספרי־למוד ראויים. ויסוד השעורים היה נעשה תמיד במהירות ובלי כל שיטה ברורה מראש. רצתה אגודה זו או אחרת לקיים את המצוה הזאת — יצאה והודיעה בעתונים, כי פותחת היא שעורי ערב, ובזה נצטמצמו כל ההכנות לכך. שכחו האגודות הללו בתמימותן, כי מ ו ד ע ו ת על־דבר ענין כזה אינן מועילות בשעה שלא נברא ה צ ו ר ך בו, בשעה שאין הקהל מכיר עדיין בנחיצותו. צורך כזה אפשר לו להברא רק על־ידי הכשרת הלבבות — על־ידי תעמולה עצומה בעתונים, על־ידי נאומים והרצאות באספות־עם ועל־ידי מ ש א ־ ו מ ת ן ת מ י ד י ע ם ה א ג ו ד ו ת ה ל א ו מ י ו ת ו ה צ י ו נ י ו ת ה ש ו נ ו ת, שחבריהן יהיו הראשונים לבקר את השעורים האלה.

ההסתדרות העברית לא תתחיל ביסוד המוסד הזה טרם תעשה את ההכנות הדרושות לו. היא תשגיח על חבור ספרי־למוד המתאים לזה, תבקש מורים, אשר יורו בשעורי הערב לא אחרי ארבע־חמש שעות של הרבצת תורה לתינוקות במוסדות־חנוך אחרים, כי־אם אשר יאבו להקדיש את כל זמנם וכשרונם לשעורים האלה. וביחוד תערוך תעמולה פנימית בתוך החברות הציוניות והלאומיות, ותעמולה פומבית — על־ידי העתונות.

אלו הן עבודות החנוך של ההסתדרות.

היש ביכלתה של ההסתדרות להוציאן אל הפועל? כלום לא העמיסה עליה עבודה גדולה מנשוא? לשאלות כאלו אין מקום ויסוד בימינו אלה. עבודת החנוך העברי היא החובה הלאומית היותר גדולה, המוטלת על כל הסתדרות יהודית לאומית, ובפרט על ההסתדרות העברית, שכל עצמה לא באה אלא לשם תקון היהדות ברוח לשוננו ותרבותנו. ואם זכינו לראות באמריקה מוסדות חנוכיים אחדים, העומדים ברשותן של חברות ב ו ד ד ו ת, מעמידים תלמידים ותלמידות, שבידיעותיהם העבריות וברוחם הלאומי הם עולים על הרבה מטובי החניכים העברים שברוסיה וגם בארץ־ישראל, — על אחת כמה

ה ע ב ר י. כמה צעירים וצעירות מסוג המשכילים והנבונים שלנו למדו את הלשון האנגלית על־ידי בקרם בתכיפות את התיאטרון האנגלי. באמריקה יש לנו רבבות יהודים, שלמדו חומש ורש"י ונ"ך, וידיעתם העברית עולה על ידיעתם האנגלית של כמה צעירים שסיימו פה את בית־הספר העממי. אולם ידיעתם זו היא רק ב כ ח. אי־אפשר להם להשתמש בה בדבור ובכתב, והיא הולכת ומשתכחת גם מלבם מחוסר השמוש בה. הבימה העברית תבוא לעזרתם. א ז נ ם תשמע דבור עברי חי ורענן, ל ב ם יתעורר לקולות והברות וצלילים לא־מוזרים להם, — ובמשך הזמן תלך הלשון הקרובה הזאת ותעשה שגורה להם גם בקריאה וגם בדבור. יש לנו גם כן צעירים וצעירות, שקבלו באמריקה חנוך עברי מתוקן ולמדו גם לדבר עברית. הללו ירחיבו ויעשירו על־ידי הבימה את ידיעותיהם העבריות. הבימה תשמש להם גם ס ב י ב ה עברית, ובזה תמלא אחרי עבודתו של בית־הספר: בית־הספר ה ק נ ה להם ידיעות עבריות ורשמים עבריים, והבימה ת ש מ ו ר עליהם ותקיימם. בית־הספר הגין עליהם מהשפעת הסביבה הזרה, בהיותם תינוקות של בית רבן ובהמצאם ברשות הוריהם, והבימה תגין עליהם מהשפעה זו, בהיותם כבר בוגרים ועומדים בדעת עצמם ונתונים ברשות הסביבה הזרה.

בקצרה: בימה עברית, שתציג מחזות עברים־לאומיים פעם בשבוע או בשבועים, תהיה מקום מקלט לנשמתם הצעירה של החניכים האמריקאים הללו ותשמור על קיומה ותכנה העברי.

לפי תעודותיה של הבימה העברית אפשר לנו לדעת את תכניתה ואת דרכה, אשר בה תלך. אי־אפשר לה לפי־שעה לעסוק בפרובלימות לאומיות ואנושיות גדולות, כהתיאטרון המודרני הכללי, כי בעשותה זאת — לא תתאים אל רוחם ומדרגת התפתחותם של מבקריה. כמו כן אל לה להשתמש בלשון קשה ומורכבת. עליה להעביר לפני עיני הצופים מעשים ופעולות, המעסיקים את הדמיון ומענגים את הנפש, ולבור לעצמה לשון עברית קלה, שתהיה מובנת גם למי שידיעותיו העבריות אינן רחבות. היא תתן תאורים ומחזות מדבר ימינו, מחיי הישוב בארץ־ישראל, מחיינו בארץ הזאת, וכיוצא באלו, והכל באופן פשוט וקל. לפי הדרך הזאת לא תוכל הבימה העברית להיות קנין פרטי, כי־אם קנינה של ההסתדרות. הבימה העברית זקוקה לזהירות מרובה ולהקפדה יתירה בנוגע לבחירת החומר והלשון, ורק על־ידי ועד תמידי, מיוחד ומומחה לדבר, אפשר יהיה לעשות זאת. ובעיקר יש לזכור, כי הבימה העברית אינה נוצרת להרחיב את דעתם של העברים השלמים והמשכילים, וגם לא להעשיר את לשונם ולהעמיק את מחשבתם. כל עצמה של הבימה לפי־שעה אינה אלא מ ו ס ד ח נ ו כ י, ונועדה בשביל הקהל ה ג ד ו ל, שיש לו ידיעת ר א ש י פ ר ק י ם בעברית. מובן הדבר, כי הבימה העברית לא תעמוד במקום אחד, אלא תלך ותתפתח, תתעמק ותתעשר גם בתכנה גם בחיצוניותה, עד שתוכל להשביע נחת גם את העברים המשכילים.

וכמה שיצליח החנוך, אם יתעסק בו הקהל העברי ה מ א ו ר ג ן ויקדיש לו את מבחר כחותיו ומעיניו. ואם אפשר היה לעשות תקונים גדולים בחנוך היהודי במשך השנים האחרונות, כשהמורים העברים ועסקני החנוך מהטפוס הלאומי היו מעטים ובודדים, — לא כל שכן שאפשר להעמיד את החנוך על בסיס עברי־לאומי איתן ונאמן לעת כזאת, כשהרעיון הציוני הלאומי הולך וכובש לו את הלבבות והדרישות העבריות נעשו היסוד והתמצית של הרעיון הזה.

בשנתה הראשונה של ההסתדרות העברית היה אָמנם מקום לחשוש, כי תכזיב את התקוות, שתלו בה העברים, השואפים לעבודות לאומיות גדולות ומכריעות. אולם כעת מתקבצים אל ההסתדרות כל הטובים והנאמנים והאמיצים שבמחנה העברי. בעת הולכים מקורות הכנסותיה ומתרבים במדה שלא פללו לה אף האופטימיסטים שבה. כעת באה ההסתדרות הציונית ומושיטה לה יד אחות ואם ורוצה לעמוד לימינה ב א מ ת ו ב ל ב ב ש ל ם. ובעת כזאת, כל מה שתוסיף ההסתדרות לרומם ולהרחיב את תעודותיה, כל מה שתשאף ל ג ד ו ל ו ת — אשריה וטוב לה.

ההסתדרות העברית נושאת ונותנת כעת עם ההסתדרות הציונית בדבר ההשגחה על העבודה העברית בארץ הזאת. כל מה שתהיינה תוצאות המשא והמתן הזה — דבר אחד הרי ברור למדי: כי להחנוך העברי תצמח טובה מזה. החנוך העברי יצא סוף־כל־סוף מרשותם של אותם „המחנכים", הרואים את כל התורה כולה ב„ברכות הנהנין" ו„קדיש יתום", וגם ישתחרר מאפיטרופסותם של אותם העסקנים, המעמידים אותו על „דת־אל" לפי פירושם של חכמי סינסינטי ודומיהם והמלבישים אותו מלבוש ז ר. החנוך העברי יהיה מה שהוא מחויב להיות: ע ב ר י ־ ל א ו מ י ־ צ י ו נ י, ולפיכך אין בעלים לו, מלבד העברים הלאומיים־הציוניים בהסתדרויותיהם ובשלטונם המשותף והמאוחד.

יֵשׁ שָׁעָה שֶׁל רַחֲמִים . . .

מאת
א. בראמסון.

יֵשׁ שָׁעָה שֶׁל רַחֲמִים עִם דְּמָמַת לַיְלָה,
עֵת שְׁכִינָה לִבְכּוֹת עַל חֻרְבַּן הָעוֹלָם
יוֹרֶדֶת.

וְכִתְמֵי דַם־אָדָם עַל בִּגְדֵי אֲבֵלוּתָהּ,
לְאוֹר חִוְרוֹן סַהַר נִכְלָם וְנִדָּח,
יִבְעָרוּ.

וְהֶחֱרִישׁ לְרֶגַע הַקְּרָנַס הַהוֹלֵם,
הַמַּחֲרִיד שְׁחָקִים וּמַרְגִּיז תְּהוֹמוֹת
בְּלִי רַחֵם.

וּבְנֶפֶשׁ הָאָדָם, הַבּוֹדֵד עַל מִצְפֶּה,
נְגִינַת הָאֵבֶל הַגָּדוֹל תִּתְדַּפֵּק
וּתְפַלֵּל.

וְשִׁירַת הָאשֶׁר, קְטוּעָה, נִשְׁכָּחָה,
בִּכְמִיהָה חִוֶּרֶת עַל נֶפֶשׁ תִּתְרַפֵּק
וְתִכְלֶה.

וְשָׁתְקוּ אָז רֶגַע הַדָּמִים הָרוֹתְחִים,
הַצּוֹעֲקִים מִן הָאֲדָמָה וּמְבַקְשִׁים
תִּקּוּנָם.

וְאוֹר קַל אָז יַעֲלֶה מֵאֶרֶץ וְיַעֲטֹף
פְּלֵיטַת חֳרָבוֹת וְאוּדִים עֲשֵׁנִים
עַל תִּלָּם.

וּמִמַּעַל מַלְאָכִים, מַחֲרִישִׁים, מִשְׁתָּאִים,
יְרַחֲפוּ, יָחוֹדוּ אֶת חִידַת הַחַיִּים
הַזְּעוּמָה . . .

מאת
שלום־עליכם

ספורי מוטיל בן החזן באמריקה

ספור ששה־עשר.

תרגום
י. ר. ברקוביץ

מַעֲשֵׂה־כְשָׁפִים.

א.

פעם אחת, עם דמדומי בוקר, היינו רצים אני וחברי מנדיל ברחובה של עיר, ובידינו חבילות עתונים חדשים, שאָנו מצווים להביאם מדי יום ביומו אל בתי לקוחותינו. פתאום הרגשתי מאחורי יד מכה אותה על שכמי מכה עצומה, ואני שומע קול קורא לי:

— השלום, בן־ארצי!

אני הופך ראשי ומביט מאחרי — והנה מוטיל הוא זה! „מוטיל הגדול“. הוא מוטיל, אשר יחד אתנו היה נודד לפנים במדינות חוץ־לארץ, תועה על־פני ארץ רבה, הולך וסובב את קראקוב ואת לבוב, את ווינה ואת אנטוורפן. הלא תזכרו עוד את זה הנער מוטיל, שהיה מומחה רב לכל מיני להטים וידע גם את חכמת האובות והידעונים, כלומר: שהיה מתחפש לעיני רואיו ומדבר לפניהם בקול משונה, היוצא מן הבטן. והנה נודע הדבר, כי מוטיל זה קדמנו ויצא לאמריקה יחד עם חבורת הנודדים ימים רבים לפנינו. בעת שאנחנו היינו מכתתים עדיין רגלינו על־פני חוצות ווהייטשיפיל של לונדון — כבר התענג הוא באמריקה על כל טוב. מלאכה מצא לו פה, שהוא עושה בה עד היום הזה. שאלתי אותו: „מה טיבה של מלאכה זו?“ עמד והסביר לי בדרך הלוכו, כי עובד הוא בבית־מלאכה לנקוי בגדים ולגהוצם. כיצד נעשית מלאכה זו? נוטלים, הוא אומר, זוג מכנסים ישנים ומעוכים ונותנים אותם לתוך מין מכונה, העשויה שני מכבשים — מכבש מלמעלה ומכבש מלמטה. מכונה זו תנור יש לה, שמספיק חום והבל רב לשני המכבשים. אָדם עומד על־גבי המכונה ומניעה — והמכנסים יוצאים נקיים ומגוהצים!

ב.

— ואתם מה טיב מלאכתכם? — שואל מוטיל הגדול אותי ואת חברי מנדיל.

— אנחנו, אני אומר, עוסקים בהספקת עתונים. נושאים אנחנו, אני אומר, עתונים לבתי לקוחותינו, טרם לכתנו לאסכולה. וכשאָנו חוזרים, אני אומר, מן האסכולה, הרי אָנו עוזרים במלאכת הביזנ"ס. מחזיקים אנחנו, אני אומר, תרים בקרן הרחוב, ואָנו עושים חיים בעמלנו...

— ראה־נא גם ראה! — אומר לי מוטיל הגדול. — הרי מדבר אתה צחות בלשון האנגלית! מכיון שכך, הוא אומר, הלא תגיד לי, כמה איפה מרויחים שני סוחרים ואנשי־ביזנ"ס כמותכם?

— בערכך, אני אומר, הרי אָנו מעלים שנינו שקל אחד לשבוע, ולפעמים — גם שקל ורבע...

— כל־כך? — אומר מוטיל הגדול בגאותנות. — ואני לבדי מרויח שלשה שקלים לשבוע!... מה שמו של הגנטלמן הלזה? — שואל מוטיל ומראה בידו על חברי. אָמרתי לו, כי שמו מנדיל. צחק מוטיל ואָמר, כי מנדיל איננו שם נאה באמריקה. איך אפשר לו לאדם, היושב באמריקה, להקרא בשם מנדיל? „אלא אם כן, אני שואל אותו, מה שמו אשר יקרא לו באמריקה?“... עמד מוטיל וחשב רגע בפני עצמו ואָמר, כי מוטב לו להקרא פה מייק, ולא מנדיל. מייק יפה ממנדיל. אָמרתי לו: „ואתה מה שמך, אשר יקרא לך פה?“ אָמר לי: „מכס“. אָמרתי לו: „אם כן, הלא גם לי יקרא מכס, שהרי גם שמי מוטיל“. אָמר לי: „בודאי שמך מכס!“ והוא נפרד מעלינו ואומר:

— שלום, מכס! שלום, מייק!

ואָנו קובעים בינינו, כי ביום הראשון בשבת נתראה שלשתנו בבית־התיאטרון של התמונות המתנועעות. אָנו נותנים זה לזה את אדריסותינו ופונים והולכים איש לדרכו.

ג.

ביום הראשון אחר סעודת־הצהרים אָנו הולכים שנינו, אני וחברי מייק, אשר זה לא־כבר נקרא שמו מנדיל, אל בית־התיאטרון לראות במחזה את המוקיון הגדול צארלי צאפלין. אָחי אליהו וחברנו פיני אף הם הולכים אתנו. כל הדרך כולו הם מדברים בצארלי צאפלין ומספרים בשבחו: כי אדם גדול הוא, וכי שכרו הרבה מאד, וכי מוצאו מזרע היהודים. ומפני שדרכם של שני אלה, של אליהו ופיני, שהם מקפחים תמיד זה את זה בדברים ולעולם אין דעותיהם שוות, הרי אף כאן מצאו מקום להתגדר בו. כל מה שאומר האחד — בא השני וסותרו והופכו על פניו. שאל אָחי אליהו את חברו פיני: „מנין, שצארלי צאפלין אדם גדול הוא?“ אָמר לו פיני: „חזקה, אין נותנים אלף שקל מדי שבוע בשבוע לאדם מן השוק“... אָמר לו אליהו: „זו מנין לך? וכי מונה היית את כספו?“ אָמר לו פיני: „קראתי בעתונים“. אָמר לו אליהו: „ומנין, שצארלי צאפלין יהודי הוא?“ אָמר לו פיני: „אף זה כתוב מפורש בעתונים“. אָמר לו שוב אליהו: „והעתונים מאין יודעים זאת? כלום היו עמו בברית־המילה שלו?“ אָמר לו פיני: „העתונים יודעים הכל. שאם לא כן — מנין להם זו, שצארלי צאפלין הוא אלם מלידה ומבטן? ושאינו יודע קרוא וכתוב? ושאָביו היה שכור כל ימיו? ושהוא עצמו היה לוליין בבתי־

קרקבאות?" שמע אליהו את כל הדברים האלה, ענה ואמר לי בקורת־רוח רבה: „אפשר, שכל זה איני אלא שקר מתחילתו ועד סופו?"... רצה עליו חברנו פוני יאמר לו, כי ירודי מרחן הוא מטבע ברייתו... אף אני דעתי כדעת פוני. אמנם אליהו אחי הוא, עצמי ובשרי, ואף־על־פי־כן ירודי מרחן הוא במאד מאד. האמת ניתנה להאמר...

ד.

אך נגשנו אל קופת הגזבר לקנות כרטיסים, והנה שומעים אנחנו קול קורא מאחרינו:

— האי־דו־יו־דו, מכס? האו־אר־יו, מייק? כלומר: מה שלומך, מוטיל? ומה מעשיך, מנדיל?

הקול קול מוטיל הגדול, אשר שמו יקרא עתה לא מוטיל, אלא מכס.

— אל תקנו כרטיסים, אומר לנו מכס — אנכי אכבדכם חינם בכרטיסים!... כלומר: רוצה הוא להכניסנו לבית־התיאטרון על חשבונו. והוא עומד ומוציא מכיסו חצי השקל, וזרקו לפני הריבה, היושבת ליד האשנב, ומצוה עליה לתת לו שלשה כרטיסים למדור העליון, כלומר: ריציע של התיאטרון.

— מה טיבו של עובר זה? — שואלני אחי אליהו. ספרתי לו, מי הוא. עמד אליהו ובחנני בעיניו מלמעלה למטה ושאלני: מדוע לא יגש אליו ולא יתן לו שלום?

— אי אפשר כבר נתעלית באמריקה כל־כך, עד כי לא לכבודך הוא כיום הזה לדבר יהודית!

החריש מוטיל הגדול, הוא מכס, ולא הוציא אף הגה מפיו. ורק מעבר הפתח של בית־התיאטרון נשמע פתאום כעין קול דק מצפצף, והקול קול אדם הצועק מן הרחוב:

— הריוט!

כולנו הפנינו ראשינו לעבר הרחוב, ואירם הבית ארכו לא ראינו שם, זולתי ריק. והרי אנו עומדים ומתבוננים איש אל רעהו מחרישים ומשתאים. נבהל אליהו תחילה אל הפתח, ואחריו פוני — אין איש ליד הפתח. עמדו שניהם להביט אל התקרה, מבקשים בעיניהם בכל הפנות — אין נפש אדם נראית שם. מי היא זו איפוא, אשר קרא את הקריאה המשונה? חברנו מוטיל הגדול, אשר יקרא לו היום מכס, ניטלנו בזרועותינו, ושלשתנו מטפסים ועולים למדור העליון. שם הוא מגלה לנו סוד, כי הוא היא אשר קרא את הקריאה „הריוט". מתוך בטנו הוציא את הקול הזה. וכדי להיטיב ולאשר את הדבר, הרהו הרים ושנה את הקריאה ההיא באזנינו בדרך הליכו. אז תקף אותנו צחוק גדול כל־כך, עד כי בעמל רב ישבנו איש במקומו לראות במדור את צארלי צאפלין, בשהיא עושה בלהטיו.

ה.

מימי לא ראיתי לזו מתחילה, שבהי יפה כל־כך לבדה את הדעת, כמו מוטיל הגדול, המכונה מכס. דומה, כי לנו מוקיון גדול מצארלי צאפלין, העושה נפלאות גדולות במקלו ובמכנסיו הרחבים, — והרי גם אותו מחקה מכס לכל תנועותיו והעוויותיו! כשיצאנו מבית־התיאטרון, נמלך מכס והדביק לשפתו שפם שחור, גזוז וקצר, כזה של צארלי צאפלין, את מגבעתו שם בקדקדו, כמנהג צארלי צאפלין, את רגליו פשק ועקם, כרגלי צארלי צאפלין, וכל עמידתו והלוכו עם הטות ורכו ונענועי מקלו — הכל היה דומה לתעלוליו של צארלי צאפלין, דבר לא נעדר! חברי מנדיל, המכונה מייק, לא יכול עוד להתאפק. עמד לחבקו ולנשקו מרוב התפעלות. וכל האנשים, אשר עמדו בחוץ מסביב לבית־התיאטרון, הראו עלינו באצבע וקראו פה אחד: „הנה צארלי צאפלין השני הולך!"... והגיע הדבר לידי כך, שאפילו איש סר וזעף, כמו אחי אליהו, אף הוא תמך בטנו בידיו וצחק בכל פה. ואולם צחוקו של אחי אליהו לא ארך הרבה. מיד ערבה שמחתו. משום מה? משום שבעצם השמחה נשמע פתאום קול כאוב, העולה מן הארץ, באילו ממעמקי בור:

— הריוט!

ו.

אז הרכינו הכל ראשיהם לארץ והציצו לתוך המרתף, אשר עברנו על־פניו. כולנו הטינו אוזן להקשיב ולשמוע. אף מכס עשה אזני כאפרכסת ועמד להקשיב יחד עמנו, כתם ובשאינו יודע לשאול... ופתאום נשמע שוב קול צפצוף, והקול עולה הפעם לא מלמטה, מתחת הארץ, אלא מלמעלה, כמתגלגל ויורד מעל הגג:

— הריוט!

הכל זקפו ראשיהם למעלה, מתחילה אליהו ואחריכך שאר ההולכים. וגם מכס הרים ראשו והביט לפי תומו השמימה. בעיניי הדבר הזה היה יפה עד להלה. אני וחברי מייק, אשר ידענו למי הם התוקות האלה, לא יכולנו עוד להתאפק ויתנו פתאום את קולנו בצחוק גדול.

ז.

אז חרה אפו של אחי אליהו עד להשחית. אלמלא היה מעשה ברחובה של ניו־יורק, לעיני עוברים ושבים, ודאי שהייתי סופג מידו מכות־לחי יפות ונאמנות. ואף אזני היו באות על שכרן. אלא מבין שהדבר אירע בראש הוצות, יצא אליהו ידי חובתו בגערה בלבה, שגער בו ובחברי מייק בנזיפה והטיף מוסר לשנינו. עמד והראה לנו על מוטיל הגדול, המכונה מכס, ואמר לנו בלשון זו:

— ראו־נא את הבחור הזה ואת דרכיו וקחו מוסר ממנו. דומה, חכם הוא, בן־גילכם, כמותי כמוכם. — ולמה לא יצחק הוא צחוק־כבילים עמכם?...

— הריוט! — נשמע עוד הפעם קול דק צורח מאחורי ערפו של אחי אליהו. הפך אליהו את פניו לאחוריו, ואחריו הפך פניו חברנו פוני, ובמוהם עשינו גם אנחנו. אף מכס הטה ראשו להביט מאחריו. אני ומייק כמעט התפקענו מגודל הצחוק.

ח.

— אין זאת כי באמריקה ניתן פר לאבני היצית !... — כך הביע את דעתו חברנו פיני. מאד חשקה נפשו לדעת מי הוא האיש, אשר וקראו אחריו „הדיוט“ ?

אמר לו אחי אליהו:

— מים שבך אל תבקש להחק ממך...

אבל מה נבהל אחי אליהו, בשמעו פתאום קול נחנק קורא אליו מן הארון:

— טעות היא בידך, רב אליהו! מפני שאתה היא ההדיוט, אתה ולא אחר!...

. . . .

ט.

מאותו יום ואילך חדל אחי אליהו ללכת לבית התיאטרון לראות בתמונות המתנועעות. ולא עוד, אלא ששם צאהרי צאפלין היה לו לתועבה — שמוע לא יכול אותו.

עַל אַדְמַת נֵכָר

מאת

א. ביילין.

(סוף).

הריני נצב עליה ומדבר. המלים נובעות ושוטפות מאליהן, מתפרצות מנבכי לב לבה ומזנקות בעוז. הקולי הוא ?

הריני מדבר על העם הנודד הנצחי, מתהום יסוריו עמוקים ומאבדון שחור גורלו. עם, ששמים וארץ התקוממו לו. עם תולעת, עם ענק, שבחר בו אלהים לארדו ויעגדרו ורקיצים וישפדהו הודרצער ויאמר לו: התבוסס בדמיך, התבוסס וחיה.

נפתח גיהנום נשמתי ויורק בוז לאוכלי עמי, אשר אפפוהו כנחשים ויקדירו עולמו, וינבלו וישקצו את חייו.

הריני נצב עליה ומדבר. רוחות־קדם התחילו נושבים עלי. בוקר הלב את כל העבר והוא כה קרוב. אלפי שנים מתכווצות, מתקפלת הארץ, וכל חיי עמי יחלפו לפני. הריני רואה את רחל עדינת־עגומה עם כדה על באר המים, ובת יפתה תועה על ההרים, מבכה עלומיה ויגון עלומים בפניה. הריני רואה את דוד יפה־עינים רועה צאן אביו, שופך לבו בחלילו, ורות הרכה לוקטת צבתים בשדמות בית־לחם. הנני מקשיב שיר לווים בבית־המקדש, רואה הוד החורבן, שומע לחש להבות מאדימות שדקים וכהני אל עליון קופצים לתוך מדורות אש. הנני רואה את בנות ציון היקרות מורדפות שבי לפני אויב ושפרי ירושלים מובלים באזיקים רומאה. קול ברמה ישמע, קול אם מבכה על בניה, ועל נהרות בבל, על ערבים בתוכה תלויים כנורות־נוגים ורוח על מיתריהם יילל.

זה עכשיו היה הדבר ועיני ראו, והד שירות וקינות רועד בלבי. הכל כה קרוב, עבדה היה. הכל היה באמת. היה, היה, אימת־סגולתי!

היא מקשיבה בנשימה עצורה, פתאום היא מתרוממת, נצבת לפני מירוק ומאתדרת, כבנות־קדם, נביאתה יהודה.

— הריני מתגאית בדם העברי, הנוזל בעורקי! — היא קוראת בקול רוגז ומוחצת את כפי.

כמה עשיר יפיה! את זהב עם אמת ירשה וגאות עם אביה נחלה — יתגדל ותקף.

אימת־סגולתי! אחותי היקרה!

איני יודע מה היה לי. אני מסתובב כאיש עברי יין, רעשות, ביינים ובות, עיטפים נשמה. נמהר באב הרב בשמן־הקודש, ואיך שהבטתי ימתיק יפורים ויאיר עיטת־נפש, אירקדיוטים, שנתן בה לעמי לשאת ולסבול ולקבל באהבה את משא צרותיו. העדים בנשמה צלילי תוגה של כנור הרמון, צלילי תפלה ערבי־עצבה, נהי זמירות ארוערע ורעפים כבם מתוק. המים אצורים וחופים והודות אנשים, עברים־לבאים, מלאי יפעה גבורה, יצער נעים צימם לב, צער עמוק ורחב, שגדלו ויפוו שברו. היא משתפך בזהב־שלבת, כובש צירב בוכן.

אני מסתובב, ושפתי מלחשות מזמורי תהלים. נפתח שער הבית־שחקים, ימרת הרמים מתנגנת, רוח עליון יהוזן בכל מלה ומלה, והכל יחד מתחבר להימנון אדיר, להבת־אלהים קודש — הללויה.

אימת־סגולתי! אחותי היקרה!

מכתב קטן קבלתי מכילוויה. היא מודיעה אותי, שעוזבת היא את העירה. הדבר הורס פתאום. אני מתבקש לבוא אל התחנה.

מצאתיה שם בלוית הפאבטור. טיילנו הולמים ומן הצד. הפאר לשוני וקפא הלב. שדלתי את עצמי באיתר שעה, שהסבותי של הפאבטור שוללת מאתי את היכולת לגלות לפניה איזה עיקר הביזעקה, הדולם את הרגע הגדול הזה.

— במה אבית־תורה אני לך! — קראה אלי טרם ישבה ברכבת.

— את עדיין אבית־תורה לי ?! — קראתי ויגוני רעד.

קולי עבר איתי. היא נבוכה קצת, ורקה עלי מבט מן הצד — והבליגה בכה פניה.

היא חייכה אלי מתוך חלון הרכבת היוצאה מלמטה. טרם זז המטע הישוטה לי שיב את ידה. הגשתיה בלאט אל שפתי ונשקתיה נשיקה ארוכה, ארמה. כעבור רגע בלע הדור את היופי שאין עוד עפר מישרי. נשאר רק עשני יתום, תיוה על בלימה, ולב יתום מתחבט בדוח.

— כמה אתגעגע עליה! — קרא אלי הפאבטור, כשחזרנו אל העירה.

תעיתי זמן רב בלי מטרה. נדלקו שורות פנסים בחוצות, והלב כבה והעינים חשכו. — — — — — — —

— —

היא שבה. הרש נכנסה אל חדרי וצרור פרחים חיים, מגוונים, בידה. נגשה בלאט אל משכבי ותפזרם סביבי ותשב בקצה המטה.

ויתמלא הבית ריחות נעימים, ריח פרחיה. ויתמלא הבית זהרה — ויהי אור.

היא גחנה אלי. פניה היו כה קרובים. הנה המצח האציל, הגא. הנה השרת תלתלי־זהב מסתלסלים בהדר ונוגעים בפני. הנה העינים הגדולות, הלוהטות, והן כה קרובות, עד אשר ישקף פרצופי באישונים המזהירים.

— אח כואב, אח סובל! — קראה וים של חמלה המה בקולה, רוה־עסים. — שבתי אליך. עמך עמי ואלהיך אלהי.

קרנו פניה ויהלו, כאילו מזיו השכינה הוצבו, ושפתיה לחשו:

— עמך עמי ואלהיך אלהי.

— חורבן ברב אומתי — ענו שפתי הצורבות — ואלהי עזבני.

היא התרוממה, הזדקפה, התיצבה לפני בכל מלוא קומתה ודמתה לנביאת־קדם, נביאת־ישראל.

— קום ולך אתי אל הגולה. יחד נצא אל אחינו הנמקים, ונכאב את מכאוביהם ונדפוק על כל דלת — אל יאוש! ונדפיק על כל לב — קוה, אח, קוה! כי יש טעם ליסורי־שאול של דורות ושכר יש לסבלות עם. נדליק אש־תקוה בעינים כבות ושביבי־בטחון בנפש נענה, עד אשר ירחם אדני את עמו וגאלו.

אצבעותיה נגעו במצחי הרטוב, החליקו ונשקו פני, כאלומת קרני זהב חמות, ושפתי לחשו.

— בוא, אח כואב, אח סובל. עמך עמי ואלהיך אלהי.

יאלים את פני בשירי שמלתה השחורה ואבך, ואבך.

—

לא, היא לא שבה. רק הזיה היה אתי, הזים כלבי, שהתרפק עלי בדאגה והביט בפני הדולקים מתוך הקדחת. כל נס לא נתרחש. היא לא שבה.

———

רגלי תועות כל הימים, הורבות על אדמה, כעל קרח דק, שעוד מעט יתפוצץ ויסחבני אל אפית אבדון. נתרוקנה העיירה וקבלה צורה של חולין ושל שעמום מדכא, והיא צרה כבור אביר.

על במת ההר אינני עולה. הבית הגדול נטייש ומיצגן יפחד־סתרים חופף עליו. פרחה נשמתו. הוא נצב במצבה כבדה, מוקף עצים בוכים.

ניפלים הטרפים, נופלים בעצב, כקרעי אגרת אהבה נכזבה, נופלים בלי הפוגה, תועים בלי מטרה, כנשמתי התועה בחיים בלי כל אחיזה. יש שאיזה צבור עלים מתרומם, מתגולל ובר־שרויש קללה הוא קופץ אל תוך היב וטובע. כלום הבל מסוגלים לזה?

הריני סר אל חצר הקברות, קורא פסוקי מצבות ושמות מתים. מהבהבות נשמות ערטילאות ומפרפרות. זכרונן לברכה.

הריני עומד אצל קברו. שעות שלימות אני עומד אצל קברו של היהודי המת, כאילו אני הוא היתום, שהשאיר אחריו לאנחות. תל העפר ככר נתיישן ופני פרחים נובלים עליו פזורים, כפני פצעים שנתיבשו. ריקניות מוצצת נשמה, סוחטת וסוחטת.

יערבו לך רגבי עפרך, ארתור בן דוד גינצבורג.

———

סתיו.

יום מעונן מעוטף אד, כחולה מעוטף במוך. זמורות אילנות רוטטות, כאצבעות אדם שאחזן השבץ. ים עכור זועם, מבליט כרס צבה, רועדת. רעמו פני גלים, ועגומים הם פוגשים אותי, שקועים בצערם הקודר.

סתיו. הוא בא. אחד אחד יבואו ימים ומרירויהם, ימים בל יחזו שמש, ולילות־בעתה ארוכים, לילות ללא מחר.

הריני עומד פתאום ושוחק שחוק־ארס:

אדוני ה„רברנד“, מה לך פה? תעודתך בעיירה כבר נשלמה, ומי לך פה?

מימעל שמים דלוחים ורקבון על אדמה, ובאמצע השדה עומד אני לי, כאותו גולם־איש ממולא תבן בשדות־המולדת, העומד להפחיד עוף שמים, ובראשו „צילינדר“, שהבישנו לו אנחנו הילדים. אותו גולם־איש, שבימים היה מטרה לאבנים, שהמטרנו עליו, ובלילה היה קם לפני דמיוני, מלא רוח חיים ומפיל עלי פחד, ובלב היה מתעורר רגש של חרטה על אשר הרעותי לו.

אדוני הגבאי להחברה־קדישא, מה לך פה? את העברי האחרון פה כבר הבאת לקבורה ומלאת את חובתך ביושר, ותנצב"ה, ועכשיו ברח, ברח, ברח!

הריני רץ אל חדרי, נושק את דזים ורץ שוב, כעלה־שלכת לפני רוח, רץ בלי תכלית, בלי מטרה, בלי דעת מה.

ו.

הימים חולפים.

על מכסה אניה אני מטייל ומקשיב לזמרת ים.

השמש שוקעת גדולה, אדומה, והים נרפד מזח־זהב לכבוד מלכת הלילה הבאה. משברים לבושי מכלול משתפכים בזמר ורננים, שרים הימנון בין השמשות.

תוגה נעימה מחלחלת בחזה. מרחפות תמונות נשכחות, נארגים קטעי שירים של משוררים גאונים, קרעי מוסיקה בת תפלה מצלצלים בלב וצבעי יצירות אמנים מתכבים, והכל מתאחד לסימפוניה רבת־קסם מרוממת נפש.

ממולי טיילה אשה צעירה, ועל־ידה איש צעיר. נפגשנו פעמים אחדות, נפרדנו איש לעברו ונפגשנו שוב. היא היתה חטובה וזקופה, כתורן אניה, וגו מתפתל לה כדכי ים. פניה היו מעולפים צעיף שקוף, ויותר משראיתי חשתי, כי יפה היא עד להפליא.

האיש היה צהבהב והסון, ובעיניו אותו הבטוי של שלוה וצפיה למרחקים, הרגיל אצל אנגלים ומלהים.

האשה הסבירה אותי. היא היתה אחת מאותן הנשים, שהופעתן תשאר חרותה ימים רבים בלב. יבריות־מחשבים יצרו פתאום לוען מתרים נשית, בבדרי כבה מאחורי עבים. וודאי, כי החיים עדין יפים ונראים לאנוש על ארכית.

לגודל תמהוני ראיתי, שהאשה מחויבת לשלי ומעידה באזני בקוליתה איזה דבר, המכוון אלי. הדבר נשנה. לא טעיתי.

פתאום נפגשו מבטינו. היא הניעה רצה את ראשה העברי וצחוק נעימות רחף על פנות.

— הללאו, מיסטר ב.

עמדתי נבוך. היא הרימה את הצעיף.

— מיס סילוויה! — קראתי. במעט צעקתי.

— לא, לא מיס סילויה שלכם. אלא מיס אמרסין. הריני מתכבדת להציג את אישי.

הצעיר נגש. כפו בלעה את כפי.

אל אלהים, מה יפה היא! בביאת השקיעה הציתה בעינות, וברקיהם עגוג נח על פניה ויגביר הודה. היא נחבת ונלתה שורות שינים וצעירות, מזהירות בהצה.

— כבר ספרתי לך על הגנטלמן הזה ועל חבדו אתו. הראה אל אישה.

— כן, שם אדוני אינו מוזר לי, — ענה האיש.

מיללני שלשתנו. היא הערתה זכרונות ימי בתוליה באותה עירה. מה פרה יפיה מאז! נתעגלו הכתפים. הגו נעשה יותר גמיש ומגרה, יקירה הוה מלא עבים אשה היודעת אהבה בתענוגים.

קרני־שמש אחרונות כבר גועו. כבי הגלים וורקו צללים אפלים. האניה הואר, ופני ים השחירו כזפת הותחת.

מיסטר אמרסון דבר מעט. היא הקשיב בחרדת אהבה לכל מלה. נודע לי, שאפיצר היא בחיל הים.

החיים על האניה דעכו. התחילו שנרים להתכונן לרדת. מיסיס אמרסון בקשה אותי לבוא למעונה שבלונ־ דון. היא אחזה בזרו אישה ושניהם נעלמו.

על מכסה אניה אני יושב, נודד מארץ לארץ, חבוק בדידות, עדידי באבני בתרמילי.

מה יארך הלילה, מה רב החושך ותהום מה רחוק עדיון, מה רחוק!

אי־תהנת, אנגליה, תרע"ד.

„התקופה"

מאת

ראובן בריינין.

ג.

המחבר שמיננקא איני מתיחס אל פסח שליט כאל איש ריק, שהוא יחד עם זה גם הוליתהות, הולהדרצין ובלת־מיבשר לשום מעשה. לשום עבודה ממשית, לא עבודת הגוף ולא עבודת הרוח, ולא לשום החלטה. בשיחתו של שליט עם העלמה חנוין [שיחה ממושכה ומלאה דברי שטות ובטלנות] היא מניע פתאום ל„מרום תעודתו", שנתן לו המספר, והוא משמיע דברים „נשגבים" כאלה:

„— אדרבה, גברת, אדרבה. ויש בי מנוחה רבה. יש. אילם אני אוהב להתגורר ימים שלמים רצופים ברחובות. יחידי בין המרובים, ששה בתוך ההמולה שאינה פוסקת, מתפלל בין הנושאים ונותנים. אני שש, גברתי, אני מהלך ישר. נפשי עולה בלהב בתוך שיר השירים של החיים. אני מריב את קולי ישר. על רקיום הנישאים אני שר. על המרת־התענוגים, על המעשה והבנין. הכל עוסקים בבנין העולם: הרכב, השוטר, מוכר־העתונים והחנוני. הכל — חוץ ממני. אני כופג לתוכי את החולית, הגינים והרוחות וגם את הריחות! נורא! עד כדי עיפות. עד כדי אפיסות כחות גמורה. ופעמים אני חש, שאני מתברך בתוכם וגם בתוך הריחות! ומתיבי, שגם אני — ומי עוד? — גביע מלא על כל גדותיו, וראוי שיוצק רישו עליו¹). וכשאני שב יחידי לתוך חדרי, אני מטיל את גופי על מטתי, והקולות והדמויות עולים מתוכו ומתוך מי, מתוך מה? מתוך החדר? מתוך הגוף? בשר".

כל המליצות האלה אינן אלא שדהופית מלאה רוח. ורקד בה הוא המדפס של בטירת, והיא, השדהופית, מתרוקנת מתוכנה ומתבוצצת לבסלטים.

כל דברי שליט המובאים פה אין להם כל טעם בפיו. הוא אינו, למשל, „יש בי מנוחה רבה". דברים כאלה יש להם טעם וערך בפי איש רב־פעלים, שעשה מעשים גדולים וכבירים; בפי איש לוחם ומשנה את ערכי החברה או את ערכי הרוח; בפי איש שהוא נכון להפוך סדרי עולם. אם איש כזה, שהוא נושא על כנפי כערות ואיתני הטבע או החברה והדמים כנגדו, — אם איש כזה אומר: „יש בי מנוחה רבה", אז הדברים עושים רושם. סערה מבחוץ — ומנוחה מבפנים. אולם, מה פירושם של אלה הדברים בפי איש כפסח שליט, שאינו אלא צל אדם, ושהוא מעיד על עצמו: „על אני מהלכה מרובה", ושהוא „אוהב להתגורר ימים שלמים ורצופים ברחובות", — בפי שבראדם זה אין כל טעם להתהלל „יש בי מנוחה רבה". מנוחה כזו ושגם היא אינה אלא בדויה ל„תפארת המליצה" מעידה על חסרון כחות החיים, על אפיסות רצון, כשרון היצירה וכשרון המעשה. ומה פירושם של הדברים: „מתפלל בין הנושאים ונותנים"? תפלה בלחש זו מה היא? מה, על מי ועל מה הוא מתפלל? „העבודה באמת ובלב תמים היא תפלה זכה" — כך אומר קארלייל. אולם תפלתו של הולך־בטל ומפטפט כפסח שליט רק תועבה היא. ועל כמה ריקים הם הדברים בפיו, כשהוא אומר: „אני מהלך ישר. נפשי עולה בלהב בתוך שיר השירים של החיים". רק חלול קודש הוא לתת דברים יפים כאלה בפי הפרנפש והפרוגש כזה.

¹) „וראוי שירחיש עליו" — כלומר: שיעשו עליו קידוש — ויש טעם, ויש לומר המליצה הפרה בזו! — בזה שאמרנו הוא יפעמים שהוא „גביע מלא על כל גדותיו" אם כן הוא רואה את עצמו גם ראוי, שיקדשו עליו. ובסדר איפוא מובנת לו המליצה הדרשית, שאיני בזה לא הבנתי

וכי תראה מחיוב והלאה איש הולך בטל באפס מעשה ובאפס רצון לאיזו עבודה שתהיה, בעוד שכל העולם מלא יצירה, עבודה ומעשה והוא צמא לעובדים ויוצרים, והיה כי תשאלהו: שמיענא, בחור נאה, איזו זכות יש לך לחיות על חשבונם של אחרים, העמלים כל היום? איזו זכות יש לך להתנודד ימים שלמים ורצופים ברחובות, מבלי בקש לך איזו עבודה ממשית, אם אין לך הכשרונות הדרושים לעבודת הרוח? אז יתנצל לפניך אותו הבטלן (הבטלן בצורה חדשה) במליצותיו של פסח שליט: „אני סופג לתוכי את הקולות, הגונים והריחות, עד כדי עיפות, עד כדי אפיסות־כחות גמורה". אם כן, לא כתב הולך בטל הוא, לא כתב בעלמים רוחני, כי־אם אדם שהוא הולך ושר, אדם שהוא מתפלל בין הנושאים ונותנים, ולא עוד, אלא שגם הוא עוסק במלאכה חשובה, ב„עבודת הקודש", היינו: „הוא סופג לתוכו את הקולות, הגונים והריחות... עד כדי אפיסות־כחות גמורה". ולא לבד שהתנצלות ריקה זו אינה מעוררת בו בעצמו בחילה, כי מתברך הוא עוד בלבו, שהנהו „גביע מלא על כל גדותיו, וראוי שיקדשו עליו".

* * *

בקשתי ברומאן „בחור, בחור" את נקודת־הכובד שלו, את הרעיון העיקרי הצפון בו — ולא מצאתי. אין ברומאן זה לא ציורים מן החיים, מעולם המציאות, ולא גם ציורי־נפש, כי־אם איזה הרהורים קלים ומשונים, איזו הזיות ושגיונות מוזרים, שהם הוזרים ונשנים מבלי כל צורך. אינך מוצא בספור זה לא התפתחות הנפשית, ולא נפשות בכלל. הפרקים האחרונים של הרומאן יכולים להיות הראשונים, והראשונים — האחרונים. ואם תמחק פרקים אחדים שלמים, לא ורגיש הקורא, כי חסר ברומאן זה דבר־מה.

בהפרק הראשון ממאמרי זה אמרתי: „מטרתו של הסופר היתה, כפי הנראה, לתאר את חבורת הסופרים העברים בווארשה". חומר זה, נושא זה — חיי הסופרים העברים בווארשה, הסופרים הזקנים והצעירים, טפוסיהם, צלמיהם הרוחניים והמוסריים — החומר הזה היה מוכשר לקבל צורה חיה, מרובת הצבעים והגונים, — צורה החסרה עדיין בספרותנו, — אילו טפל בחומר זה אמן היודע להתעמק בחדרי הנפש של הסופרים והיוצרים, אמן שיש לו עין לראות את הצד המגוחך — ולפעמים גם המעורר געל־נפש — שבעתונאים מן המין הידוע ושבבעלי־המלאכה הספרותיים, אמן שאין לו קנאה ושנאה אל החומר שהוא מטפל בו, ואין כוונתו אלא האמת הציורית, האמת הפסיכולוגית.

אולם שטיינמאן לא צייר לפנינו את הסופרים בעצמם ולא הראה לנו את חייהם, שאיפותיהם, מלחמותיהם, כשלונותיהם, נצחונותיהם ומפלותיהם, עליותיהם וירידותיהם, את יחוסיהם אל הקהל ואת יחוסו של הקהל אליהם, כמו שלא הראה לנו את תכונת יצירתם או מלאכתם של הסופרים ולא את השפעתם של דעות הדור והזרמים הספרותיים הכלליים עליהם.

שטיינמאן מוסר לנו רק שיחות מקוטעות אחדות של סופרים ידועים (שיחות והערות שאין בהן לא תוכן ולא טעם, שיחות מקריות שאינן אומרות כלום) ואת הדברים הבטלים שמשמיעות עליהן איזו עלמות ונשים ממעריציהם. המספר שופך את זעמו על העורכים העברים, מבלי אשר הראה לנו את קלסתר פניהם. ועד כמה בלתי ברורים הדברים, הננו רואים מזה, כי אחרי אשר קראנו את החלק הראשון מהרומאן הנזכר עד סופו, אין אנו מכירים ויודעים (בשום אופן אי־אפשר להכיר ולדעת), אם היתה כוונתו של המספר לשפוך את לעגו (לעג מבלי כל עוקץ ומבלי כל חריפות) על הסופרים והספרות העברית, או על הסופרים והספרות בשפה היהודית המדוברת.

והנני מוסר בזה חלק משיחתם של המשכילים והמשכילות על־דבר הסופרים העברים בווארשה, שיחה שעל־ידיה רוצה המספר, כי נעמוד על אופים של הסופרים, המשוררים והמבקרים עצמם:

— כן, פישר* הוא בעל לב עברי רותח, הכואב על שבר בת עמו ומרים כשופר קולו על כל צרה שלא תבוא על העם — התלהב העלם הנלהב (התלהב הנלהב!) זריז התנועות.

— ושניאורסון? והסופר הגאוני שניאורסון? והמשורר הגאוני, שיש בו ניצוץ מן החיים, לפי מבטאו הנערה של פינחסוביץ? — קראו שני הצדדים כאחד כדי לערער על דברי חבירו.

— שניאורסון? — ענין אחר שניאורסון! — הוא צר את חיי העם. הוא צופה בחיי העם — —

— יצר צורות — —**

— שניאורסון? — הן הוא אומר כל ימיו שירה בנער.

— ענין אחר שניאורסון — —

— ענין אחר המשורר נירנברג. הן הוא הוזה. (מה הוא הוזה?)

— כנור ותנים לבכות על שבר בת עמו.

— ענין אחר שניאורסון!

ועוד קטע משיחה:

— רבותי, מי מכם קרא את ספרו האחרון „בחיים ובספרות" של הסופר רייכשטיין (כפי הנראה, כנוי הוא ידוד פרישמאן?) — שאלה פייגין תפושת הרהורים עמוקים.

— מי מכנו לא קרא? — השיב הבחור הנלהב.

— הלא זה הוא האירופאי הראשון בספרותנו, לפי מבטאו של פינחסוביץ! — השיב הנער בעל השערות של פשתן.

— מבטא שנון! — אמרה פייגין.

— ואת הסופר שניאורסון קראה הגברת? — שאל הבחור הנלהב וזריז התנועות (המחבר נותן בבחור זה בכל פעם את כל סימניו).

* כפי הנראה, מכוונים הדברים כלפי הלל צייטלין.

** כרקטריסטיקה זו, הנאמרת על שניאורסון (י. ה. פרץ): „הוא צר צורות וצופה בחיי האומה". — כרקטריסטיקה זו, שאינה אומרת לאמיתו כלום, הולכת ונשנית פעמים לאין מספר בשיחותיהם של המשכילות והמשכילים.

— אה, שניאורסון! אני מעריצה מאד את הסופר שניאורסון! אילו ידע... אילו נגרה לו סודי... — קראה פייגין ועיניה נעשו כחולמות.

— הלא הוא צופה בחיי האומה — אמר הבחור הנלהב.

— יצר צורות (הרי לך! — סיים הנער בעל השערות של פשתן (סימן מובהק!).

כמה קהה לעג זה (אם הוא לעג בכלל) וכמה ריקות שיחות אלו! ועל־ידי שיחות משעממות כאלה רוצה המספר לתאר את הסביבה הספרותית בווארשה!

ואת שניאורסון בעצמו מצייר לנו המספר על־ידי שיחתו זו:

„בשעה זו עמד שניאורסון להיך בתוך אולם־הבופט והיה מסיח עם העלמה הצהובה המשמשת את המיחם.

— כך, כך — אמר שניאורסון — עומדת לה עלמה צהובה, בעלת עינים... מה צבען?... כבר זקנתי, הראיה היא לקויה. עומדת לה עלמה, והיא צהובה פלאי פלאים. הלא זאת תפארת — תפארת — עומדת לה צהובה אצל המיחם, ולא כלום.

פניה של העלמה הסמיקו. היא גמגמה במבוכה:

— סבורני, שהאדון אינו זקן כל עיקר, אדרבא —

— אדרבא? — צחק שניאורסון — אדרבא! הה, הה. בן כמה, למשל, אני, לפי השערתה של הצהובה?

— אני... מתקשה להגיד. פניו של אדוני... אני מתקשה להגיד.

— מכל מקום: כבן חמשים? — כך? —

העלמה נענעה בראשה בהסכמה.

— טעות, טעות — צחק שניאורסון — אני בן חמשים? הן כבר חגגו את יובל הששים שלי. הלא אני שניאורסון הסופר. הגברת שמעה את שמי? —

העלמה חייכה, ופניה הסמיקו עוד יותר. היא הניעה בראשה בהסכמה. ודאי, שמעה את שמו של האדון שניאורסון. הן היא קראה את ספוריו. את הכל קראה. אולם האדון שניאורסון מיטעה בה. עוד לא מלאו לו ששים שנה. הוא לא הגיע בודאי עדיין אפילו לשנת החמשים.

— צדקה הצהובה: הלא אני באמת אינני עדיין זקן כל כך. כשנתפרסמתי בעולם הייתי כבן ארבעים ושתים. זה היה לפני חמש שנים. ועכשיו צאי והביאי חשבון, צהובה...

— הוא אשר אמרתי — אמרה העלמה בשמחה — גם אני הייתי משערת, שהאדון שניאורסון צעיר עדיין. שנותיו בודאי...

— לא רמיתיך, צהובה, אני בן ששים וחמש.

— האדון שניארסון מלגלג — הוא ודאי כבן ארבעים וחמש.

— הגברת ראתה את תמונתי האחרונה, שנדפסה בהעתון הרוסי של אתמול? הלא הפנים של תמונה זו הם פנים של זקן ממש. אולם על־פי האמת אינני זקן עדיין כל־כך. אני בן ארבעים ושלש".

מלבד שיחה טפשית זו, ישמיענו המספר הלצה אחת (הלצה רקובה וטפשית־גאונית) בשם שניאורסון ואת שיחתו עם איזה עורך, שממנה אנו צריכים ללמוד, כי נכון היה מספר זה למכור את נפשו להצורך בשביל בצע. ומתרצתי ששתי שיחותיו הטפשיות והמיאוס נאוה והתפארות עלוני להכיר את הסופר שניאורסון ולצייר לנו בנפשנו את תכונתו וצורתו.

מילא, פסח שלום היא יצירתהו, אדם עשוי נייר. והמחבר עשה בו כאדם העושה בתוך שלו. אולם בשניאורסון וחבריו הלא רצה שטיינמאן לצייר לפנינו אנשים חיים. סופרים ומשוררים ממדרגה ראשונה. — והוא עשה אותם לקאריקאטורות זרות ומשונות. ועל זה ראוי היא לנזיפה.

התעכבתי אולי יותר מדי על רומאן זה, אף כי נגעתי רק בקצה עטי בהדברים הרבים הנמצאים בו. ואילו חפצתי להודיע את כל הדברים והזרות שבספר זה לעיני הקוראים, היה עלי לכתוב בקורת שתהיה יותר ממאה וששים דף.

אולם מהדוגמות המעטות, שהבאתי מרומאן זה, יראה הקורא, כי זה היא תנקן חדש מלא חבלים ישנים. ולא אל כפיר כזה התפללנו בתוספר החדשה.

בִּקֹּרֶת סְפָרִים

מאת

ה. ו.

ב.

בן־ישראל — ספרותא לשנתי־ספר העיריות הרבניות. מאת צבי שארפשטיין. הוצאת „שילה" נויורק.

כשמדברים העברים בגנותם של אותם מוסדות־החנוך היהודים באמריקה, המעמידים את כל החנוך העברי על למודי ה„דושיראוים" מתמסים הודות, אי על ה„אידישקייט" של „עברי" ו„ברכות הנהנין", — הרי הם עושים זאת לא לבד מפני שהעיקר — הלשון העברית — הכל מתכנית למודם, אלא גם מפני התוכן החנוכי שלהם, שאין במידי הלות וריקות. מלמדים בבתי־ספר מהסוג הראשון „התאל", מדברים על מוסר וצדק וחסד וכו' של הנביאים, ואינם הולים ואינם מרגישים הפדגוגים הללו, כי אין בכחם של ענינים מפשטים כאלה לפעול פעולה מתמדת על לבותיהם הרכים של הפעוטות, וכי אם משאירים הם בלב הילדים איזה רושם בדבורם האנגלי הצח והחלק, הרי הרושם הזה הולך ומיטשטש, בהתנגשו עם המציאות היהודית באמריקה, שאין בה דת־אל ואין בה מכל המוסר והצדק וכל שאר הדברים הטובים והיפים של הנביאים.

כיוצא בזה אין להלמודים היבשים והתפלים של „קידוש" „וקדיש" שום יחס לאדיות בחלל העולם האמריקאי, שאין בו אף משהו מאוירת הטהרה, הדתי, של העיירה הליטאית והפולנית, והרי הם בטלים ומבוטלים בלב החניך עם התבגרותו ועם יציאתו לאויר העולם הזה בתור בן־אדם עומד ברשות עצמו. והבה־נא הפירח

העברי ישכב ידבר על הויות החיות ומנהגים מסורתיים, וכל הדברים ישא רוח, משום שהסביבה והחינוך והבית מונעים את כל אלה ומתנגדים אליהם, ואפילו אם מגיע הילד, על־פי מזגו ותבונתו, לרשמים חיים ומסורתיים.

הספרים הלאומיים דורשים מטעם זה חנוך עברי שיעמוד בעיקר על י ד י ע ו ת עבריות. אם אי־אפשר לנו לקיים את ה ח י ו ב היהדות המעשית והמסורתית, נאפשרנא, לכל הפחות, את י ד י ע ת ה והבנתה. אם קשה לנו לגדל יהודים ש ו מ ר י ם תורה ואמונה, נשתדל נא לגדל י ו ד ע י תורה ואמונה. מפח נפשך: אם רב התלמידים אל החנות, הלא הדעת אותה לא תמיד איתם מאחריה; ואם עלולים התנאים של הסביבה והחינוך הבלתי תשלום בתלמידים הוד הספירה, הלא, לכל הפחות, יהיו תלמידים־חכמים עברים ונאמנים ללאומיותם.

הספרים דורשים את ידיעת התורה והדת. אולם הם אינם מסתפקים בזה. הם נותנים ערך לאומי גדול לספרות החדשה. בטוחים הם, כי יש בספרות זו תוכן עברי נהדר ונשגב, שיש בכחו להכביד את הטעם היהדותית על הדור הצעיר יותר מאלפי חוקים ומשפטים, חוקים ואיסורים, התראות ואזהרות. אין כל פלא איפוא, כי הסופר העברי החדש דורש מאת כל ספר עברי, „שיגולל לפני התלמיד את חיי עמו ונשמתו". יודע הוא, כי רק ספרים יצירים מעשי ידי סופרים אמנים, „המגלים את היופי הפנימי שביהדות ושופכים אור אידיאלי על דרכיו ומנהגיו ומעשיו" — רק ספרים כאלה יש בכחם להביא לב עברי ליהדות ולקיום חברה עברית לאומית. בזמננו אנו, בימי התעוררותנו הלאומית, אנו דורשים גם מאת הספרים לתלמידים בוגרים תוכן א ר ץ־ י ש ר א ל י, כדי „להאציל על התלמיד מרוח הדבר החי, שהעם העברי בונה בארץ, ולהגביר בו את תקות שיבת ציון וחזון הגאולה".

בספר־למוד כזה, או „ילקוט" כזה, נתן לנו מר צבי שארפשטיין בספרו „בן־ישראל". יהא דבר בעתו.

במשך השנים האחרונות הצליחו רבים מבין תלמידים ותלמידות, שרכשו להם את הלשון העברית עד כדי הבנה מספקת בענינים ספרותיים קלים. בשביל תלמידים כאלה השתמשנו בספרים כ„הלשון", הרב שני ושלישי, לש. ל. גורדון, „הדבור העברי", חלק שלישי, לקרינסקי, „פרקים ראשונים" לפוכמאן ועוד. אולם בעקב המחסור אפסו כל הספרים האלה מן השוק, והכל יכולים לראות, כי כל צער המורים הולך ובטלה מחוסר ספרים. הספר „בן־ישראל" בא למלא את החסרון הגדול הזה, וכל המורים והתלמידים מכירים ויחושו המכירים את תודתם העמוקה.

לא מן הצורך הוא לדבר על טיב התוכן, שנערך ונבחר בטעם, וגם על כמיתו. הדברים כאלה רב דברים התלויים בטעם ובשרירות־דעת. ובנוגע לכמיתו אפשר להוסיף או לגרוע מעט. גם על רשימת הספרים לא אתעכב. די אם אגיד, כי אנו פוגשים בספר זה את בחירי סופרינו־מספרינו הגדולים והקטנים, כיהודה

שטיינברג, ש. בן־ציון, ד. פרישמאן, ש. אש, י. ל. פרץ, מ. ז. פייערברג, א. ז. רבינוביץ ועוד.

רוצה אני רק להעיר על דבר אחד, שחסרונו מורגש מאד בספר זה ושמחברי ספרי־קריאה לנוערים באמריקה צריכים לעיין בו.

כל הספרים והתיאורים והציורים והשירים שבספר זה לקוחים מחיי „העיירה". ל„בן־ישראל" אמריקאי זרים החיים האלה לגמרי. נער יהודי באמריקה יקרא את „ערב שבת בעיירה", את „הצדיק מנמירוב", את „ראש הישיבה" ויבינם ויתענג עליהם. אולם הוא לא ירגיש אותה הקירבה הנפשית אל הנפשות המתוארות, שאנו ה ו צ י ם, בני הגיל. לא יתעוררו בו אותם הגעגועים הערבים־הנעימים, אותו הצער השמח־המתוק, המתעוררים ב נ ו, ילידי העיירה והגולה, מתוך קריאה כזו: לא תולד בו אותה ההבנה הלבבית, העמוקה, המשפחתית, שאנו חושים בכל נימי נשמתנו להדורות התמימים והחרדים הם, הרחוקים מאתנו. העונג האסתיטי שלו יהיה עונג א נ ו ש י־ כ ל ל י, בזה שיש לנו, כשאנו קוראים יצירה ספרותית נאה מספרות העולם.

והלא יש עצה. כי העונג של תלמידינו באמריקה, שהם שואבים מתוך ספרי־המקרא העברים, שאנו מכינים להם, יהיה אף הוא מ ש פ ח ת י, עמוק כזה, כי הכבוד והחבה, שירחשו לאבותינו בעיירה, יהיו רגשי כבוד וחבה ל א ו מ י י ם. על המחברים של ספרי־קריאה לתלמידים העברים באמריקה לתת תמונות ותאורים גם מהעולם הסובבם, שהם, התלמידים, חיים בתוכו עכשיו. אם יש ציור על דבר השבת בעיירה, עליהם להביא בנגד זה גם על דבר „השבת בניו־יורק": אם ראינו שם את האהבה והכבוד לתורה בספור „ראש הישיבה", עליהם להראות לפניהם גם תמונה על התורה באמריקה, המונחת בקרן זוית ומתעטפת ביגונה... „התלמיד העברי בעיירה" — „התלמיד העברי באמריקה". וכיוצא באלה. ציורים מחיינו בארץ הזאת יבריחו רעיון התלמיד להבין את כל הגורמים שבחיינו ואת כל הסיבות שנתהוו אצלנו. ואז עוד בשחר נעורותו יתן את לבו להשיב מחשבות ויבקש את דרך עמו. הרי העיירה „מגלים את כל היופי הפנימי שביהדות". מדוע לא נראה לילדינו את כל השממון הלאומי והרוחני שבחיינו בארץ זו. גם סבורים אני, שלא נכון הדבר לטעת בלב בנינו בראשית עלומיהם יחס טבעי, א נ ו ש י, אל כל הסובבים אותם, ולפתח בקרבם רגש טבעי, א נ ו ש י: לאהוב את הטוב ולשנוא את הרע. לאהוב את האורה והיופי והשירה שבחיים ולשנוא את גסות־הנפש ושממון־הרוח ושממון החיים לעניינים נאצלים? הגיעו בעצמכם: את העבר האידיאלי והמרובים של עם ישראל אנו מעבירים לפני ילדינו. את העתיד הגדול והמזהיר אנו מגלים לעיניהם. מדוע איפוא נסתיר מהם את ההווה הממשי, אשר בו הם חיים ונגדו יעמדו על רגלם וייצאו לחיות חייהם? מדוע לא נראם לשאוף לחיים לאומיים שלמים ומתוקנים בעולם הזה?...

אולם העניין הזה דורש מאמר מיוחד ולא כאן המקום להאריך בו. על כל פנים, כי מחבר „בן־ישראל" אמנם

הרגיש בהרגשה כהה את הדבר הזה ונתן לנו רמז בשני ציורים „אבא נוסע לאמריקה" לפ. בטאבסקי וה„נביעה לארץ אבות" מאת מ. י. ברדיצבסקי. הקוראים הקטנים ירגישו ויבינו מאליהם את ההבדל בין שתי הנביעות האלה, את יחס בני העירה לזו ולזו — והתועלת שבהרגשה זו אין לשער.

כמובן, אני בא באשמה על המסדר, שלא הרבה בלקוט ציורים ממין זה. אין להאשימו, מפני — שספרות כזאת אינה עדיין אצלנו במציאות. אין אני בא כאן אלא להעיר, כי כדאי היה הדבר למספרינו לעמוד על החזון הזה ולברוא ספרות ספורית עברית בשביל הילדים מחיינו ב א מ ר י ק ה.

חֲדָשׁוֹת וּמְאֹרָעוֹת

— ביום החמישי בשבוע שעבר הפליג מניו־יורק הקבוצה השתים־עשרה של הגדוד העברי. בין הבחורים נמצאים גם יהודים ספרדיים, יהודים הרריים מקאווקאז ויהודים מילידי ארץ־ישראל. לכבוד הקבוצה נערכה בהאולם של ניו־יורק תהלוכה גדולה, שעשתה רושם נמרץ על התושבים היהודים. אחרי התהלוכה נערכה אספת עם גדולה, שנאמו בה ראובן בריינין, ד"ר נ. סירקין, מ. שיינקין ומתנדבים אחרים. באספה נכנסו אל הגדוד למעלה מעשרים צעירים.

הגיעה לכאן ידיעה, כי אלפי צעירים יהודים מרוסיה, הנכונים להכנס אל הגדוד העברי, נדדו מרוסיה דרך סיביריה עד שבאו, לאחר ענויים רבים, אל העיר יאקאהאמה ביפוניה. הפצם של הצעירים האלה הוא להגיע לאמריקה על־מנת להתחבר כאן אל הגדוד העברי ולעלות אתו לארץ־ישראל. אולם לפי־שעה נתעכבו ביאקאהאמה, לפי שהשגריר האמריקאי שם לא אישר עדיין את תעודות המסע שלהם. הועד הפועל של הגדוד העברי ביחד עם מנהלי „הכנסת־אורחים" בניו־יורק מטכסים עצה להביא את המתנדבים האלה הנה, או להביאם בדרך ישרה אל קנדה, ומשם לאנגליה בדרך לארץ־ישראל.

— ההסתדרות הציונית בלונדון שלחה מכתב־תודה אל ראש־המיניסטריון האנגלי לויד גיאורג על הבטחת הממשלה לעשות כל אשר בכחה בעד השגת שווי־זכויות בשביל יהודי רומיניה. על זה ענה מזכירו של לויד גיאורג לנחום סוקולוב בדברים האלה:

„ראש־המיניסטריון לויד גיאורג פקד עלי לאשר את קבלת מכתבכם, והוא מבקש ממני להודות לכם על דבריכם בנוגע ליחוסי הידידות השוררים בין אנגליה ועם ישראל, שנתגלו ביותר בזמן האחרון. ראש־המיניסטריון בקש ממני כמו כן, כי אביע שוב את התקוה, שנצחון מדינות־ההסכם יאפשר את הגשמתה של שאיפת עמכם לכונן מקלט־בית לאומי בארץ־ישראל".

— המלאכות הרפואית של „הדסה" כבר הגיעה לקאירה של מצרים בדרכה אל ארץ־ישראל.

— שני חברים של המלאכות הציונית כבר שבו מארץ־ישראל לאנגליה, הלא הם: יוסף קובן והמאיור ארמסביינגור, באי־כחה של הממשלה במלאכות הזאת.

— ברומה של איטליה נוסדה אגודה יהודית בשם „פרי אי־ז־ראיהו", שמטרתה לחקור בשאלת־היהודים ולמצוא לה את הפתרון הנכון. באספה המכוננת של האגודה השתתפו פרופיסורים, סופרים ואנשי־שם, והחלט לבוא בקשר עם מנהיגי ישראל בכל הארצות.

— ראש המיניסטריון ברומיניה קבל פני שלוחים יהודים, שבאו אליו בדבר מתן שווי־זכויות לאחיהם בארץ ההיא.

ראש־המיניסטריון הודיע, כי אין הממשלה יכולה לתת זכויות אזרח ליהודים הרבים והגרים, שהתיישבו זה לאחרונה בארץ. אולם מבטיח הוא כי תשגח בעתיד מהדרי הממשלה ובדבר שווי הזכויות.

— הממשלה הגרמנית אסרה על היהודים מבוא בגבולותיה דרך הגבול האוסטרי־האונגרי. איסור זה עורר מרירות בקרב היהודים באוסטריה.

— ממוסקבה הגיעה פלוגה גדולה של יהודים שהיו שבויי מלחמה בגרמניה וסבלו שם הרבה. הממשלה הגרמנית אסרה עליהם לשוב אל מקומות־מגוריהם בליטה ופולניה, שנכבשו על־ידי הגרמנים אף־על־פי שהיהודים האלה הוכיחו בתעודות מספיקות, כי היו יושבים שם לפני המלחמה. החברה היהודית במוסקבה הושיטה עזרה לשבויים היהודים האלה.

על כמה הוא יחסם של היהודים ברוסיה לממשלת הבולשביקים — מעידות שתי הידיעות האלה.

הממשלה הודיעה, כי נגמרה היא לבדה לבצע מעשיות של הרוצים שהתפרדם יהודי להכא את הפרעות ביהודים. אולם אגודות היהודים היהודים, שהשתתפו במלחמה, התנגדו לדבר משום שאינן יכולות לסמוך על הבולשביקים, ולכן מהם מסתדרות פלוגות יהודיות להגנה עצמית.

הממונה על עניני־היהודים בממשלת הבולשביקים מר דימאנשטיין, קרא אליו אמנים ומוציאי־ספרים יהודים והציע לפניהם להוציא ספרים ולפתח את התיאטרון היהודי, והממשלה תעזור להם בכסף, אבל בתנאי אחד: שהם יעשו תעמולה לטובת הבולשביקים. האמנים ומוציאי־הספרים השיבו להם את הצעת הממונה היהודי.

— המועצה הלאומית ברוסיה, שהיא באתכוי של כל ההסתדרויות היהודיות בארץ, יצאה עוד הפעם במחאה עוז נגד הפרעות והעלילה־רצח ביהודים, שנתפשטו מאד בימי האחרון ברוסיה. המועצה מטילה את כל האשמה על הממשלה הבולשביקית, שלא לבד שאינה מגינה על היהודים מפני הפורעים, אלא שעוד מסייעת היא ביד האחרונים באמתלה, כי היהודים נוטים רצון אל הקונטר־רבולוציונרים.

שארית הפרעות נתעוררה במועצת הפועלים והחיילים שבפטרוגראד. ניאב אחד הראה, כי הפרעות הם תוצאותיו של מכסים הבולשביקים, ששכו את המונים במשפטים, ובזה ירעו משפטי נגרמי המרמת־אירים בארץ.

— מצב היהודים בפינלנדיה הולך וקשה מיום ליום. היהודים נרדפים שם ונתונים בצרה גדולה. הממשלה משתדלת לזכות את מעשי־העלילה במסירת־מודעה, כי כל הזרים, ובכללם היהודים הרוסים, מוכרחים לעזוב את הארץ עד 30 בספטמבר מלבד צרבי אוכל. בערים רבות עשו הפורעים בבתים ובחנויות של היהודים, והעלילו עליהם עלילות, כי הם נותנים יד לגבורה האדומה של הבולשביקים, וכך הומתו בויבורג שני יהודים בגלל עלילה כזאת. העתונות הפינלנדית אומרת בפירוש, כי היהודים יגלו מן הארץ, ואם לא — מות יומתו כולם.

מודיעים, כי לפינלנדיה באו בימים האחרונים יהודים שתדלנים ישראלים רב־השפעה במטרה לפעול על הממשלה החדשה, שתשיב מעבסיכה לרדוף באף את היהודים.

— הלורד רוטשילד, יושב־ראש ועד־העתונות של ועד־המורשים בלונדון, מודיע, כי הועד אחז בתחבולות, כדי להלחם בתעמולה האנטישמית, שעתונים אנגליים גדולים עושים עכשיו. הועד פנה אל המיניסטריון בבקשה לתת לו דין־וחשבון מפורט ממספר האופיצירים, החיילים והמלחים היהודים, הנמצאים בצבא ובצי של אנגליה ומושבותיה, וכן פרטים בדבר מעשי־הגבורה שלהם. אלה הועד עתיד לפרסם את העובדות האלה בכל עתוני המדינה.

— בבודאפסט של אונגריה התחוללו פרעות נוראות ביהודים. בתים וחנויות נבוזו, ומאות אנשים ונשים היכו ונפצעו. חיילים

אונגריים באו לשכך את הפרעות לאחר מעשה. האנטישמיים האונ־גריים עושים תעמולה ארסית נגד היהודים, ופרעות חדשות צפויות שם בכל ערי הארץ.

— בעיר טורטשינץ של אוקראינה נערכו פרעות, ויהודים אחרים נקברו חיים על־ידי הפורעים.

— ה„מאמענט", המופיע בווארשה, מודיע, כי בעת האחרונה הגיעה התמותה בקרב התושבים היהודים שם למדרגתה הטבעית, כפי שהיתה לפני המלחמה, ורק שמונה־תשע לויות נערכות ביום. מחלת הטיפוס כלתה כמעט לגמרה.

הַתְּנוּעָה הַלְּאֻמִּית

מלאכות ציונית מרוסיה לארץ־ישראל.

הציוניים ברוסיה שלחו לארץ־ישראל מלאכות מיוחדת, שמטרתה לעשות את ההכנות הדרושות בשביל החברות השונות, שנוסדו זה מקרוב לשם עבודה מעשית בארץ־ישראל. חברי המלאכות הם העסקנים הציוניים הידועים יצחק גולדברג, א. רוזוב ומ. אליניקוב. המלאכות כבר הגיעה לנורוויגיה בדרכה לארץ־ישראל.

* * *

הציוניות בשווייצריה.

האגודה הציונית „מכבי" בציריך של שווייצריה החליטה לקנות בארץ־ישראל, לכל הפחות, 200 דונאם אדמה. היהודים בשווייצריה התמכרו בימים האחרונים במרץ מיוחד לעבודה מעשית בארץ־ישראל, ביחוד לרגל ההכרזה הציונית של אנגליה ולרגל העבודה הציונית המחוזקת ברוסיה, פולניה וגליציה.

* * *

אגודה ציונית של נוצרים.

האגודה הציונית „פרו איזראילו", שחבריה הם כולם נוצרים, ערכה ברומה אספה גדולה, שנאמו בה פרופיסור סירגיי, פרופיסור קאנטי, פרופיסור מורי, מרת גוויס אדאמי, עורכי שני עתונים איטלקיים חשובים ועוד אנשים מפורסמים. נבחר ועד פועל והחלט לבוא בדברים עם ההסתדרות הציונית באיטליה ולהתחיל בעבודת־תעמולה רחבה ומקפת.

* * *

שם אלנבי בספר־הזהב.

שמו של המצביא הראשי אלנבי, שכבש את ארץ־ישראל מיד הטורקים, נכתב זה לא־כבר בספר־הזהב של הקרן הלאומית. כשקבל אלנבי את התעודה, שלח את הטלגראמה הזאת:

„אני מודה לכם מקרב לב על הכבוד. גאותי על התעודה ששלחתם אלי, והיא תהיה לי יקרה לעולם".

* * *

עבודה עברית בווינה.

במשך החודש מאי היו בווינה שתי ועידות של בני־הנעורים. ביום 5 במאי נפתחה הועידה העברית של אגודות־הצעירים העבריות, שנסתדרו במערב־אויסטריה ובגליציה. הרצו הרצאות על הענינים העומדים על הפרק: ד"ר בארון, קיסטינבוים, ד"ר אברהם זונא, ד"ר ה. גלאנץ. מלבד אגודות, לקחו חלק בועידה באי־כחם של בתי־ספר עברים רבים. הצירים מסרו דין־וחשבון על התפתחות התנועה העברית במקומותיהם, והם הראו, כי באמצעות הסתדרות הגונה אפשר להפיץ את הלשון העברית באויסטריה במדה מרובה. ביחוד גדלה ההתענינות בעברית בבתי־הספר. בועידה עובדו תכניות מיוחדות בשביל בתי־הספר, הקורסים ועבודות האגודות.

ועידה שנית נפתחה ביום 18 במאי. 200 צירים מכל אגודות הנעורים באויסטריה נועדו, כדי לדון בדבר יסוד הסתדרות גדולה של הצעירים היהודים. מלבד הצירים, באו מערי־השדה 400 אורחים. הועידה נפתחה במעמד 3000 איש. בשם ציוני אויסטריה ברכו את הועידה אדולף שטאנד ורודולף טוסקיז. ד"ר מארטין בובר נאם על־דבר „ציון ובני־הנעורים". הועידה, שנמשכה שני ימים, החליטה לבסוף ליסד הסתדרות של כל אגודות הצעירים היהודים באוסטריה.

* * *

עבודת ההסתדרות העברית.

מר ק. וויטמאן, מזכיר ההסתדרות העברית, שלח אלינו את הידיעות האלה:

למרות החום הנורא, שהיה בשבועות האחרונים, לא רפתה עבודת ההסתדרות אף במקצת, ובכל מקום שיש אגודות עבריות, שהן סניפים אל ההסתדרות, נראית תסיסה כבירה ונעשות ההכנות הדרושות לסדור העבודה לראשית הסתיו הבא, לפי החלטותיה של הועידה העברית השנית.

הועד הפועל שלח חוזרים אל כל האגודות והציע רשימה של שאלות בדבר מספר החברים, בקור האספות, אפשרותה של עבודה עברית בערי מגוריהם, מספר החברים שלוקחו לעבודת הצבא ושנספחו לגדוד העברי. מתוך התשובות שנתקבלו אפשר לראות, כי אף־על־פי שיש עכשיו מחסור גדול בכחות צעירים פועלים, הנה החברים הנשארים מלאים תשוקה והתלהבות בנוגע לעבודת ההסתדרות כעת, ורובם ככולם מבטיחים, כי לראשית החורף יגדילו את מספר חברי האגודות פי־שנים או פי־שלשה.

ביחוד מצטיינות במסירות־נפשן אל העבודה העברית האגודות במונטריאל, וויניפג, דיטרויט וקליוולאנד.

במשך הימים האלה בקרו מר ראובן בריינין ומר אב. גולדברג את בוסטון וסביבותיה, ובאספה העברית, שנערכה בשבילם, נוסדו ועדים עברים בשביל בוסטון והערים הסמוכות לה, שישמשו בתור ועד מרכזי לשם העבודה העברית במדינות ניו־ענגלאנד.

בהשתדלותם של שני חברינו אלה נוסדה אגודה „שפתנו" בספרינגפילד של מאסאצוסטס ונסתדרה מחדש העבודה העברית בפילדלפיה, אשר בחדשים האחרונים כמעט שנתבטלה לגמרה.

מלבד האגודות בסיראקיוז וספרינגפילד, נוסדו בימים האלה אגודות בנוארק של ניו־דזורסי, בסיאו־סיטי של אייהובה, ו„הסתדרות המורים" במדינות ניו־ענגלנד נספחה אל ההסתדרות.

האספה העברית בבילמאר של ניו־דזורסי, שהיתה ביום 11 באבגוסט, הצליחה מאד. בה השתתפו: ראובן בריינין, ד"ר בן־ציון מוסינזון, ד"ר י. פרידלנדר, ד"ר צבי מאלטר מפילדלפיה וב. שלוויין, שבהשתדלותו המיוחדת נערכה האספה הזאת. מלבד הנואמים, השתתפו במנגינה ובזמרה: הגבירות סוניה מידווידיוו, הנה ברנשטיין, סוניה זלאברג ומר רודולף בובקו. כשליש מאות דולאר נאספו בשביל ההסתדרות ונמכרו כמאה מניות בשביל הקולוניאל־באנק. מספר גדול של אנשים נתנו את ידם בתור חברים אל ההסתדרות, ביניהם הסופרים יואל ענטין והד"ר יצחק אייזיק הורוויץ.

היחוסים שבין ההסתדרות הציונית וההסתדרות העברית התחילו כבר מתבררים ונקבעים, ולאחרי שהתנאי, כי ההסתדרות העברית נשארת עומדת ברשות עצמה, נתקבל בתור פרינציפיון עיקרי ויסודי, אין כל ספק, כי ישתוו ויתפשרו שתי ההסתדרויות ביותר התנאים, שאינם עיקריים.

שונות

בארץ־ישראל.

— האוניברסיטות בליסאבון, בירת פורטוגליה, אופורטה וקואימברה, שלחו אל הד"ר חיים וויצמאן בירושלים טלגראמות של ברכה לרגל הנחת אבן־הפנה של האוניברסיטה העברית.

— ביפו היתה ועידה של כל המפלגות היהודיות בארץ־ישראל. היושב־ראש היה ד"ר ח. וויצמאן. הועידה הביאה שלום ואחדות בין הזרמים השונים בדבר השאלות הצבוריות, שנתעוררו בזמן האחרון. עובדו תכניות, אשר לפיהן תוכלנה כל המפלגות לעבוד בהארמוניה ובלב שלם בהסכם עם ההכרזה הציונית של אנגליה.

— כל הישיבות בארץ־ישראל פתוחות עתה שוב, ומספר הלומדים בהן רב. נוסד ועד מצורף מבאי־כחם של כל תלמידי הישיבות, שתפקידו לדאוג לטובתם ולתקנתם.

— בתגרה הראשונה על החזית בארץ־ישראל, שהשתתפו בה חברי הגדוד העברי מאנגליה, נפל חלל הליוטינאנט ברנארד וואולף. המנוח הצטיין מאד באומץ־לבו ובמסירות־נפשו לגאולת ארץ־ישראל בעד עמנו.

— הטורקים והערביים התנפלו על המושבה כנרת בגליל, בשטח־הארץ שנשאר עדיין ביד טורקיה. השומר משה סיגאלוביץ הסגיר את המתנפלים ביד המשטרה הטורקית, ששחררה אותם תיכף־ומיד. אז שבו השודדים אל המושבה והמיתו את השומר ופצעו אכר אחד. המשטרה הטורקית מסרבת לאסור או לענוש את הרוצחים.

— השפה העברית התחילה תופסת בארץ־ישראל את מקומה הראוי לה בתור שפה מדוברת בכל ענפי החיים ובכל שדרותיו הרחבות של העם. ואף בישיבות וב„חדרים" ובשאר בתי־הספר שולטת העברית שלטון גמור. שירי־גן עברים נשמעים בכל שכונה מפי ילדים רכים.

— הממשלה האנגלית חפרה ביבים בחוצות ירושלים והכניסה מי־צנורות חיים, זכים וקרים, בכל בתי העיר. בזה נפתרה לטובה בבת־אחת שאלת־המים הקשה, שגרמה עד עתה מחלות ופגעים רעים ליושבי ירושלים.

— בית־המועצה העירוני של ירושלים מודיע, כי כל המבקשים עבודה יכולים להשיגה אצל הממשלה. עיקר העבודה הוא בהשבחת הדרכים. בימי שבתות ומועדים יהיו היהודים פטורים מעבודה.

— ביום כ"ו בסיון נערך בבית־מדרש אברבנאל בירושלים נשף־אבל לזכר יהושע ברזילי־אייזנשטאט. נאמו על אישיותו ויצירתו הספרותית של המנוח: ד"ר מזיא, שוב, גורדון ונפחא. הנשף עשה רושם עמוק.

* * *

ר' חיים סולובייטשיק.

מווארשה מודיעים, כי נפטר שם הרב הגאון חיים סולובייטשיק, מי שהיה הרב בבריסק־דליטה.

המנוח היה אחד מגאוני־התורה בדור הזה. הוא הצטיין גם במדותיו התרומיות ובעסקנותו הצבורית.

יהי זכרו ברוך!

* * *

ה. שלוסברג.

מקופינהאגן מודיעים, כי בפטרוגראד נרצח העורך־דין היהודי המפורסם ה. שלוסברג בגלל התנגדותו לממשלת הבולשביקים.

המנוח, שנחשב בתור המומחה היותר גדול בחוקי רוסיה, היה במשך עשרים השנים האחרונות אחד מן המנהיגים היותר חשובים ומסורים של כנסת־ישראל ברוסיה. תמיד היה לוחם בעוז בעד זכויותיהם של היהודים בממלכת הצארים, ולא נרתע מכל מעצור ומפגע. הוא היה לוקח חלק בכל מפעל ומוסר, המכוון לטובת אחיו, והיה עושה כל אשר היה בכחו במרץ ובאהבה. מזמן פרוץ המלחמה היה היושב־ראש בועד־העזרה שבפטרוגראד לטובת היהודים נגועי המלחמה.

שלוסברג נולד בשנת 1863 בעיירה מיר, פלך מינסק. בנעוריו קבל חנוך עברי. אחרי כן למד תורת המשפטים בפטרוגראד ובחוץ־לארץ, והתמחה בדיני נפשות. מפני כשרונותיו וידיעותיו המצוינים זכה להיות יועץ המשפטים על־יד המיניסטריון לעניני־פנים ברוסיה, ונתמנה פרופיסור למשפטי־ישראל באקאדימיה של הבארון גינצבורג. הוא היה גם סופר וכתב בשבועון הידוע „וואסכאד".

יהי זכרו ברוך!

* * *

ד"ר משה גידימאן.

בווינה מת רב־העיר ד"ר משה גידימאן. המנוח היה מלומד גדול בחכמת ישראל, וספריו במקצוע ההיסטוריה עשו לו שם. ספרו „התורה והחיים בימי הבינים" תורגם לעברית על־ידי א. ש. פרידברג ויצא בהוצאת „אחיאסף" בווארשה.

המנוח נולד בהילדנשטיין, גרמניה, בשנת 1835. את השכלתו קבל באוניברסיטה של בריסלוי ואת ידיעותיו העבריות העמוקות — בסימינריון שבאותה עיר. בראשונה היה רב במאנדיבורג ובשנת 1868 נתמנה רב ראשי בווינה.

יהי זכרו ברוך!

* * *

להגנת הדגל העברי.

בהארלם של ניו־יורק נתחלל כבוד הדגל העברי, והדבר עורר את דעת־הקהל היהודית. וכך היה מעשה: ברחוב אחד בהארלם נתלה דגל של עבודה בצבא, וסמוך לו נתלו גם הדגלים האמריקאי והיהודי. והנה קמו צעירים פרועים איטלקים ואירלנדיים והורידו את הדגל היהודי, וגם פקיד המשטרה עזר בידם, בטענו, כי בפקודת המיניסטר למשפטים אסור להרים דגל ישראל. ההסתדרות הציונית, הקהלה והעתונות היהודית כולם פנו אל הרשות בוואשינג־טון ובניו־יורק, עד שנתברר הדבר, כי הדגל היהודי כשר הוא. ומאז והלאה מגינה המשטרה על הדגל היהודי, ובכל מקום שהיהודים יושבים שם הם תולים את דגלם ביחד עם דגל אמריקה.

מאורע זה של עלבון הדגל העברי הטיל התרגשות רבה בקרב היהודים בניו־יורק.

* * *

א. ש. אורלאנס יצא לצבא.

העסקן והסופר העברי, מזכיר חברת „התורן", א. ש. אורלאנס, נקרא לעבוד במחנה הצבא אשר בסיראקיוז של ניו־יורק. מר אורלאנס הוא אחד מטובי העברים באמריקה. הוא היה נשיא הסתדרות „אחיעבר" ואחד ממיסדי „התורן" השבועי, היה עוזר קבוע במערכת „היום" וסגן־עורך בשבועון האנגלי־היהודי „אמערי־קאן דזשואיש קראניקל". תרגומו מן הספר „עיקר־הלאומים" של ישראל זנגביל הופיע זה לא־כבר בהוצאת „קדימה". יש לקוות, כי בתור מהנדס יוכנס מר אורלאנס למחלקת־הצבא של המומחים למקצועותיהם.

* * *

מחיי האגודות.

אגודת „מסדה" תתאסף במוצאי־שבת, 24 באוגוסט, שעה 8, בבית ציון של הארלם. החברים יקבלו פרידה מאת החבר בועז ליכטרמאן בטרם צאתו למחנה הצבא.

את אָחי אָנכי מבקש.

מבקש אני את אָחי משה אברהם בהרב בנציון שמעון קאָללער מארץ־ישראל. הוא שם כאחת־עשרה שנה. יש לו אשה ושמה חנה וכמדומני גם ילד. בפעם האחרונה קבלתי ממנו מכתב (זה קרוב לג׳ שנה) מ„גן־שמואל״ חדרה הסמוכה ליפו, שעבר שם ב„קבוצה״ אצל הק״ק הלאומית. מי שיידע אודותיו מתבקש להודיע על האדריסה הזאת:

H. KOLLER
320 Cross Street
Philadelphia, Pa.

אין מלים בפי להביע את צערי הגדול על מותו הפתאומי של חברי היקר, המורה המצוין, העברי הנלהב, בעל הנפש העדינה, אפרים אוסטרובסקי. תצטרף־נא דמעתי אל נוד הדמעות של כל חבריו מוקיריו וקרוביו.

בוסטון, מאס. מרדכי הלוי, מתנדב.

דר. נ. שכטר
רופא חולים

31 רחוב דושפרסון ניו־יורק
טעליפון 6370 אָרטשאַרד
השעות: 8—10, 1—2, 6—8
ביום א׳ — עד שעה 1

בית ועד לעברים!
בית האוכל של
יוסף לאנגבארד

33 רחוב קאנאל ניו־יורק
ידוע לעברים במאכליו הבריאים והחיוניים

ד״ר מ. מ. קאמענעץ
רופא שנים מנוסה

911 East 176th Street
New York
Telephone Tremont 562
עבודה הגונה במחיר נמוך

נעלים יפות במחיר שוה לכל נפש

אצל העברי
י. ל. עפשטיין

1431 Wilkins Ave., Bronx
Corner 170th Street
Tel. Intervale 4938

כתובת
„אָסָף״

ASAPH PUBLISHING CO.
101 W. 113th St., New York City

Addressing & Multigraphing Co.
Israel Maltin, Pr.
ENGLISH—HEBREW—YIDDISH
MULTIGRAPHING AND PRINTING
44 E. 23rd St. New York
Tel. Gramercy 526

דרושים מורים

לתלמוד התורה שבגארי, אינדיאנה, דרושים מורים מומחים בשיטה הטבעית: מגננת בשביל „גן ילדים״ וגם ללמד מחלקה אחת או יותר ומורה ללמד שלש המחלקות הנשארות. רק מורים מובהקים בשיטה הטבעית יפנו על־פי הכתובת:

M. ZINDER
1301 Washington Street Gary, Ind.

המשכורת ממאה ועד מאה ועשרים וחמשה דולארים לחודש.

דרושים מורים

לבית הת״ת דמילבוקי, וויסק., דרושים שלשה מורים מומחים ומנוסים על־פי שיטת עברית בעברית. השכר הגון. לפנות על־פי הכתובת:

MILWAUKEE TALMUD TORAH
726 Central Ave. Milwaukee, Wisc.

אָנו, מורי הת״ת „תפארת ישראל״ דפנסילווייניא עוו., מזרח ניו־יורק, מבכים בזה את אבודתנו הכבדה במות חברנו הצעיר, העברי הנלהב והמורה המצוין, אפרים יהודה אוסטרובסקי, ואָנו משתתפים בצערה של משפחתו הדואבת. המקום ינחם אותה בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

יוזט
רוקח׳ס כשר פּראָדוקטען
צו בעקומען אין אַלע גראָסערים

רוקח׳ס כשר סקאָורינג פּאודער
רוקח׳ס כשר סאַלאַד אויל
רוקח׳ס פּיור בינען האָניג
רוקח׳ס פּיור קאַקאַ

ברכות לראש השנה

כמו בכל שנה, כן גם בשנה זו ידפיס „התורן״ ברכות לראש השנה. מחיר כל ברכה המכילה לא יותר מ„אינטש״ אחד — 50 סנט. הברכות צריכות להתקבל במערכת לא יאוחר מיום ראשון בספטמבר.

הוצאת הספרים „קדימה"

"KADIMAH"
44 E. 23rd St.
NEW YORK CITY

השבוע האחרון

התמו מיד ! התמו מיד !

על־פי דרישת האגודות העבריות
מתקבלת החתימה עד ראשון לספטמבר 1918

ספריה עממית קבוצה ב

בעריכת ראובן בריינין

בתבנית מגודלה ובהוצאה יפה

ספרים מקוריים ותרגומים שלא נדפסו עדיין.

13—14. א. בן־יהודה: תולדות השפה העברית. תמצית ההקדמה למלונו הגדול שלא נדפסה עדיין.

15. ראובן בריינין: משוררי התחיה. הערכה על ביאליק, טשרניחובסקי, כהן ושניאור.

16. י. ד. ברקוביץ: ספורים.

17. פרופ. נ. סלושץ: איי ים התיכון, ציורי מסע.

18—19. מ. שיינקין: ארץ־ישראל, הארץ וישובה.

20—21. קנוט האמסון: פאן, מתורגם על־ידי מ. ליפסון בצירוף הקדמה מאת ראובן בריינין.

22. מ. ברנשטיין: ספורים ודרמה מחיי הישוב החדש, עם הקדמה מאת ראובן בריינין.

מחיר הקבוצה הזאת לחותמים 1.60 עם המשלוח.

מכורכים (כל ספר בכריכה מיוחדת) $2.10

בכריכות בד (כל ספר בכריכה מיוחדת) $2.35

לחותמים היושבים בקנדה ובגלילים המערביים של אמריקה משיקגו והלאה $1.75 עם המשלוח. מכורכים $2.25. בכריכות בד $2.50.

מתקבלת החתימה על כתבי שלום־עליכם

בתרגום י. ד. ברקוביץ.

כבר נמסרו לדפוס 5 כרכים של שלום־עליכם בתרגום עברי מאת י. ד. ברקוביץ.

כל הכרכים יופיעו בבת אחת על נייר משובח ומכורכים כריכות בד נהדרות.

מחיר כל הכרכים $7.50

החותמים על כל הכרכים יקבלו אותם בבת אחת במחיר של $5.00.

תנאי החתימה: 2 דולארים בזמן החתימה ו־3 דולארים עם קבלת הספרים (C. O. D.)

יצא לאור

ראשון לספרות המלחמה בעברית!

עיקר־הלאומים

מאת ישראל זנגביל

מתורגם על־ידי א. ש. אורלנס

מחיר הספר בכריכת עור מהודרה 50 סנט

למוכרי־ספרים וסוכנים, הקונים יותר מעשרה ספרים בבת־אחת, ראבאט הגון.

Lifshitz Print, 217 E. Broadway, cor. Clinton St.